

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ
ПЕРЕКЛАДУ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ**

**Кваліфікаційна робота
магістра**

**на тему АНГЛОМОВНА ТЕРМІНОЛОГІЯ МИТНОЇ СЛУЖБИ ТА
СПОСОБИ ЇЇ ПЕРЕКЛАДУ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ**

Виконав: студент 2 курсу,
групи 8.0357-а-п
спеціальності 035 Філологія
спеціалізації 035.041 Германські мови
та літератури (переклад включно)
освітньо-професійної програми
Мова і література (англійська)
Фролов Валерій Сергійович

Керівник к.ф.н., доц. Фесенко І. М.

Рецензент к.ф.н., доц. Хацер Г. О.

Запоріжжя – 2021

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет іноземної філології

Кафедра теорії та практики перекладу з англійської мови

Освітній рівень магістр

Спеціальність 035 Філологія

Спеціалізація 035.04 Германські мови та літератури (переклад включно)

Освітня програма Переклад (англійський)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри теорії та
практики
перекладу з англійської мови
к.ф.н., проф. Запольских С. П.

« ___ » _____ 2021 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА
ФРОЛОВУ ВАЛЕРІЮ СЕРГІЙОВИЧУ

1. Тема кваліфікаційної роботи магістра (проекту): «Англомовна термінологія митної служби та способи її перекладу українською мовою»

Керівник кваліфікаційної роботи (проекту): Фесенко Ірина Михайлівна,
к.ф.н., доцент

затверджені наказом ЗНУ від « 08 __ » квітня 2021 року № 566-с __

2. Строк подання студентом кваліфікаційної роботи (проекту): 22 грудня 2021 року.

3. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи (проекту): теоретичні основи термінологічної лексики; структурно-семантичні особливості термінів митної служби та специфіка їхнього перекладу.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):

- 1) сутність поняття «термін»;
- 2) шляхи і способи формування англомовних термінів митної служби;
- 3) переклад текстів митної служби як окремий вид перекладу;
- 4) структурні особливості англомовних термінів митної служби;
- 5) особливості перекладу різних видів англомовних термінів митної служби;
- 6) особливості передачі полісемантичних та безеквівалентних термінів митної

5. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи (проекту):

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
<i>Вступ</i>	Фесенко І.М., к.ф.н., доц.	07.02.2021	07.02.2021
<i>Розділ I</i>	Фесенко І.М., к.ф.н., доц.	03.03.2021	03.03.2021
<i>Розділ II</i>	Фесенко І.М., к.ф.н., доц.	06.07.2021	06.07.2021
<i>Висновки</i>	Фесенко І.М., к.ф.н., доц.	22.09.2021	22.09.2021

6. Дата видачі завдання: 07.02.2021 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи магістра	Строк виконання етапів роботи (проекту)	Примітка
1.	Пошук наукових джерел з теми дослідження, їх вивчення та аналіз; укладання бібліографії	січень - лютий 2021	виконано
2.	Добір фактичного матеріалу	Лютий – березень 2021	виконано
3.	Написання вступу	Травень 2021	виконано
4.	Написання теоретичного розділу	Липень 2021	виконано
5.	Написання практичного розділу	Вересень 2021	виконано
6.	Формулювання висновків	Жовтень 2021	виконано
7.	Проходження нормоконтролю	Листопад 2021	виконано
8.	Одержання відгуку та рецензії	Грудень 2021	виконано
9.	Захист	Січень 2021	виконано

Автор роботи несе персональну відповідальність за відсутність в роботі несанкціонованих текстових запозичень (академічного плагіату)

Магістрант

_____ В. С. Фролов
(підпис)

Керівник роботи

_____ І. М. Фесенко
(підпис)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер

_____ В. В. Погонєць
(підпис)

РЕФЕРАТ

Дипломна робота – 62 стор., 76 джерел.

Об’єкт дослідження: англомовна термінологія митної служби, що використовується при укладанні митних документів.

Мета роботи: розкрити особливості англомовної термінології митної служби українською мовою, виявити способи та засоби її перекладу.

Теоретико-методологічні засади: концепції та положення, що містяться в ряді робіт таких відомих дослідників в області теорії перекладу як В.П. Даниленко, Т. Р. Кияк, А. В. Крижанівська, Д. С. Лотте.

Отримані результати: Англомовна термінологія митної служби продовжує свій процес становлення та впливу на всі сфери життя. Англомовні терміни митної служби представляють собою різноманітні структурні моделі, найчисельнішими із яких є терміни-словосполучення та терміни-аббревіатури. Окремо виділяється пласт похідних термінів, серед яких домінують ті, що утворені суфіксальним та префіксально-суфіксальним способами. При передачі англомовних термінів митної служби українською мовою широко використовуються різноманітні перекладацькі трансформації, серед яких виокремлюємо: калькування, транскодування, описовий переклад, конкретизацію та пошук українського еквіваленту. При роботі із багатозначними англомовними термінами митної служби важливо використовувати фонові знання не тільки з галузі, що досліджується, а також із суміжних галузей (правової, економічної, транспортно-логічної та торгівельної), які тісно пов’язані із митною справою. Крім цього, важливо спиратися на контекст, у якому функціонують терміни.

Ключові слова: *термінологія митної служби, структурні моделі, полісемантичні терміни, безеквівалентні терміни, переклад термінів митної служби, перекладацькі трансформації*

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАК.....	3
ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕРМІНОЛОГІЇ..	7
1.1 Поняття «термін» як одиниця терміносистеми	7
1.2 Шляхи і способи формування англомовних термінів митної служби ...	15
1.3 Передача англомовних текстів митної служби українською мовою як окремий вид перекладу.....	30
РОЗДІЛ 2 ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ МИТНОЇ СЛУЖБИ.....	38
2.1 Особливості перекладу англомовних простих термінів та термінів- словосполучень митної служби українською мовою.....	38
2.2 Передача похідних термінів та скорочень англомовної термінології митної служби українською мовою	44
2.3 Передача полісемантичних та безеквівалентних англомовних термінів митної служби українською мовою	51
ВИСНОВКИ	59
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ТЕОРЕТИЧНИХ ДЖЕРЕЛ.....	62

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАК

ТС – терміни-словосполучення

N – Noun

Adj. – Adjective

P1 – Participle 1

P2 – Participle 2

ВСТУП

Термінологічна лексика, головною характерною рисою якої є тенденція до стрімкого зростання, посідає одне з провідних місць у загальному словниковому складі будь-якої мови. Під терміном розуміють слово, що співвідноситься з поняттям певної галузі, й входить в системі відносини з іншими словами, з якими утворюють замкнуту систему. Крім цього, термінологічна лексика будь-якої професійної сфери характеризується високим рівнем інформативності, однозначністю та точністю.

Особливості термінологічної лексики досліджували й продовжують досліджувати такі провідні науковці, як М. Н. Володіна, Т. Р. Кияк, І. Кочан, А. В. Крижанівська, Д. С. Лотте, Г. П. Мацюк, О. В. Михайлов, З. Д. Попова, О. О. Реформатський, Т. Г. Скоп'юк та ін. Проблемою перекладу термінології займалися Г. Мірама, Я. І. Рецкер, О. Д. Швейцера та ін.

Маючи багату історію, вплив митної служби на усі сфери життя значно збільшився із розвитком світових інтеграційних процесів та розширенням торгівельних відносин між країнами. Так, на перший план виходить проблема міжнаціональної професійної комунікації. Термінологія митної служби є складовою мовної системи, яка, накопичуючи та передаючи інформацію, перебуває в постійному русі та реагує на зміни, що відбуваються у світовому просторі.

Із вищезазначеного видно, що **актуальність** вибору теми зумовлена, з одного боку, важливою роллю термінології митної служби в сучасному термінознавстві та лінгвістиці в цілому, з іншого – недостатньою кількістю праць, які висвітлюють такі питання як: а) всебічний опис особливостей терміносистеми митної служби; б) загальнотеоретичні особливості в структурі, семантиці й функціонуванні термінології, що знаходиться в постійному розвитку; в) виявлення особливостей перекладу англійських термінів митної служби.

Об'єкт дослідження – англomовна термінологія митної служби, що використовується при укладанні митних документів.

Предмет дослідження – структурні та семантичні особливості англomовної термінології митної служби, способи та засоби її перекладу українською мовою.

Мета магістерського дослідження – розкрити особливості англomовної термінології митної служби українською мовою, виявити способи та засоби її перекладу.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі **завдання**:

- 1) визначити сутність поняття «термін» та термінологічна лексика;
- 2) проаналізувати лексико-семантичні характеристики англomовної термінології митної служби;
- 3) дослідити шляхи та способи словотвору англomовної термінології митної служби;
- 4) виявити та описати особливості передачі англomовних термінів митної служби.

Матеріалом дослідження стали тексти митних документів, що розміщені на офіційних сайтах американських та європейських митних органів, таких як U.S. Customs and Border Protection та European Commission.

Методи дослідження. Для збору та систематизації інформації про проблему визначення терміну – описовий метод; для формування банку практичних прикладів із фактичного матеріалу – метод суцільної вибірки; для виявлення словотвірних моделей, за якими утворюються англomовні терміни митної служби, – структурний метод; для визначення еквівалентності перекладу англomовних термінів митної служби з врахуванням її структури й семантики – перекладацький аналіз.

Наукова новизна дослідження полягає у: - систематизації визначень поняття «термін»; - виокремленні митної термінології та мови митної служби; - виявленні структурних особливостей англomовних термінів митної служби; -

встановленні зв'язку між структурою англомовних митних термінів та його перекладом.

Практична значущість роботи полягає в тому, що отримані результати можуть бути використані при підготовці учбових курсів з теорії та практики перекладу, практики англійської мови, лексикології. Крім цього, їх можливо використовувати у професійній діяльності практикуючих перекладачів.

Структура роботи: дане дослідження складається зі вступу, двох розділів, висновків, та списку використаної літератури.

У вступі подано загальні відомості про наукову працю, які включають умотивування теми, мети, завдань, актуальності дослідження, наукової новизни, а також визначають об'єкт, предмет та надають структуру магістерської роботи.

У першому розділі подаються загальні відомості про терміни, описані способи формування англомовної термінології митної служби, проаналізовані структурні особливості термінів митної служби, розкриті особливості перекладу митних текстів та їх різновиди.

У другому розділі описуються та аналізуються перекладацькі трансформації, що використовуються при передачі англомовних термінів митної служби українською мовою; надаються особливості перекладу структурних груп митних термінів та розкривається специфіка передачі безеквівалентних та полісемантичних термінів митної служби.

У висновках надаються узагальнені результати проведеного дослідження.

Загальна кількість сторінок 61, кількість використаних джерел 76.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕРМІНОЛОГІЇ

1.1 Поняття «термін» як одиниця терміносистеми

Сучасні темпи розвитку світового простору, які не можливі без впливу технологічного прогресу, приводять до появи нових галузей у всіх сферах життя та модернізації вже існуючих. У результаті впливу зазнає спеціальна лексика, термінологічна, адже кожна наука оперує своєю власною системою точно визначених понять. Існує точка зору, що понад 80% нових слів, які з'являються у мові, – це терміни [Гринев-Гриневиц, с. 75]. Наприклад, поява нової хвороби, яка поглинула увесь світовий простір, COVID-19, призвела до появи великої кількості нових термінів у медицині й політиці. «Термінологізація» досягає свого найвищого рівня, при якому терміни швидко проникають у будь-яку мову й змінюють повсякденне життя.

Так, питання термінології займає одне з провідних місць у сучасній лінгвістиці. Йому присвячені праці провідних світових науковців, таких як В. П. Даниленко [Даниленко 2017], М. М. Глушко [1987], Т. Р. Кияк [Кияк 2008], Т. А. Косаревська [Косаревська 2003], В. М. Лейчик [Лейчик 2006], Г. П. Мацюк [Мацюк 2003], Ф. О. Нікітіна [Нікітіна 1978], О. В. Суперанська [Суперанская 2009], М. Т. Cobre [Cobre 2000], Най [Най 2005], J. S. Sager [Sager 1981], R. Temmerman [Temmerman 2005] та інші.

Щоб детально вивчити сутність поняття «термін», є необхідним дослідити його семантичну природу та порівняти його тлумачення різними фахівцями, а також виокремити суттєві характерні риси притаманні термінології. Крім цього, уваги потребує розгляд таких питань як поняття «термінологія» та «терміносистема».

Поняття «термін» не має сталого визначення, як й будь-яка мовна універсалія. Звернувшись до наукової літератури, можна знайти різноманітні

визначення цієї категорії. Сьогодні існує більше, ніж три тисячі визначень «терміну» [Naviland 2004, с. 107]. Різні вчені по-різному пояснюють цей феномен. Наприклад, В. Н. Табанкова пише: «З одного боку, це зумовлюється тим, що недостатньо розроблені теоретичні основи терміноведення, не диференційованні його основні поняття, і не існує єдиного погляду, що таке науково-технічний термін. З іншого боку, ті різноманітні визначення, які існують зараз в літературі, не завжди та не в повній мірі відражають сутність визначуваного явища» [Табанкова].

В свою чергу, А. В. Суперанська пояснює це тим, що «представники різних дисциплін» асоціюють та пов'язують його з власними поняттями та уявленнями, приводячи к появі різних визначень [Суперанская 2003, с. 102].

Спеціалісти певної області знання мають «робочі» визначення терміну, які, зазвичай, є недостатніми, хоча й відображають його головні характерні риси. Так, Г. О. Винокур зазначає: « У ролі терміну може виступати будь-яке слово...» «термін – це не особливе слово, а тільки слово в особливій функції, а саме функції найменування спеціального поняття, назви спеціального предмета чи явища» [Винокур 1994, с. 230].

О. О. Реформатський під «терміном» розуміє спеціальне слово, яке обмежене своїм особливим призначенням, й прагне до однозначності у своєму дефініюванні речей [Реформаторский 1986, с.59]. Необхідність в цьому існує в науці, техніці, дипломатії та політиці.

М. М. Глушко, в свою чергу, дотримується точки зору, що термін представляє собою слово / словосполучення, яке призначене для вираження понять або позначення предметів. Він також має чіткі семантичні кордони, що пояснюються наявністю в ньому точної дефініції, а тому моносемантичне у межах певної системи класифікацій [Глушко 1987, с. 33].

Термін, відповідно до Ф. С. Бацевич – це лексична одиниця мови для спеціальних цілей, позначаючи спільне поняття наукової теорії окремої галузі знання [Бацевич 2007, с. 133]. Вони вважають, що термін не може

використовуватися представниками інших соціальних груп через свою приналежність виключно мові для спеціальних цілей.

Ф. О. Нікітіна розглядає термін як семіотичне поняття, яке є властивим всім розвиненим літературним мовам світу. Вона розвиває ідею мови як системи та одночасно як й універсалії людства. Таким чином, термін – це основна одиниця термінологічної системи, що впливає на його структуру та ті особливості, що відрізняють його від інших одиниць [Нікітіна 1978, с. 35].

Д. С. Лотте розуміє під термінами особливі слова чи словосполучення, які відрізняються від інших номінативних одиниць своєю однозначністю, системністю, точністю, незалежністю від контексту та емоційною нейтральністю [Лотте 1994].

І. С. Квитко базує своє визначення на узагальнені різноманітних підходів до трактування поняття «термін»: « термін – це слово чи словесний комплекс, яке співвідноситься з поняттям певної області пізнання, науки чи техніки, й вступає у системні відносини з іншими словами / словесними комплексами. Разом вони утворюють замкнуту систему, яка відрізняється високим рівнем інформативності, нейтральністю й точністю» [Квитко, 1976, с. 21].

В. І. Карабан розглядає термін у якості мовного знаку, який представляє поняття професійної галузі науки / техніки. Лінгвіст вважає, що саме науково-технічні терміни становлять суттєву частину текстів науково-технічного спрямування [Карабан 2004, с. 107].

Інша дослідниця Н. В. Сербиновська виділяє терміни серед інших явищ, до яких відносяться номени, професіоналізми або терміноіди [Сербиновская 2008, с. 5]. А І. О. Ребрушкіна для правильного розуміння характеристик та властивостей термінів необхідно дослідити їх внутрішню форму, тобто сумарне значення терміноелементів, які відповідають за семантичну прозорість [Ребрушкіна 2013, с. 29].

Для О. Я. Коваленко термін – це «емоційно-нейтральне слово / словосполучення, що використовується для точного вираження понять та назв предметів» [Коваленко 2001, с. 190].

С. Д. Шелов також надає визначення терміну через узагальнення: «мовний знак, виражаючий поняття з певної галузі знання, маючий дефініцію (тлумачення або пояснення), на яку орієнтуються всі, хто користуються усвідомлено цим мовним знаком» [Шелов 2018, с. 156].

Також, Н. П. Кузьмін підкреслюю: «у деяких випадках існує точка зору, що термін називає/позначає/виражає/відображає поняття, з чого виходить, що терміну приписують номінативну, сигніфікативну, експресивну та відображальну функція. Тільки у термінів можливе об'єднання поняття та лексичного значення, не дивлячись на існуючі між ними відмінності» [Кузьмін 1970, с. 72].

В. В. Іванов, в свою чергу, розуміє під термінами «слова або словосполучення спеціальної мови, які створюються для точного вираження спеціальних понять та позначення спеціальних предметів [Іванов 2004, с. 34-37].

За А. Н. Щукіним термінологічна лексика, на відміну від загальноживаної, зазвичай, є однозначними та їм не властива експресія. Деякі терміни також втратили свій спеціальний характер та широко ввійшли до складу різних стилів мови, а інші – вживаються тільки в своєму вузькоспеціальному значенні. Слово, яке вживається як термін, досить часто має еквівалент у іншій мові, а його семантизація відбувається через переклад [Щукин 2003, с. 20].

Згідно тлумачного словнику, «термін (лат. terminus “границя, кінець, межа”) – це спеціальне слово чи словосполучення, що прийняте в певній професійній сфері і застосовується в особливих умовах. Термін – це словесне означення поняття, яке входить в систему окремої галузі професійних знань» [Гринчишина 1999, с. 297].

За визначенням Л. С. Бархударова, термін представляє собою «слово / словосполучення, пов'язане з поняттям, що належить будь-якій області знань або діяльності» [Бархударов 2008, с. 67].

Б. М. Головин зазначає, що термін – це окреме слово або підлегле словосполучення, що зроблене на основі іменника, яке означає професіональне поняття та потрібно для задоволення спеціальних потреб комунікації у певній професіональній галузі (науковій, технічній, управлінській або виробничій) [Головин 1980, с. 10]. Крім цього, вчений представляє головні властивості й характеристики термінів: а) співвіднесеність з певною професіональною діяльністю; б) співвіднесеність значення терміна зі значенням інших термінів в межах відповідної термінологічної системи; в) формування індивідуальних, властивих окремим науковцям понять; г) потребу в демінуванні; д) співвіднесеність не з окремим предметом, а з поняттям тощо.

В. П. Даніленко в цілому підтримує точку зору Б. М. Головина, проте вважає дискусійним твердження стосовно того, що всі терміни утворюються на основі іменників, адже бувають випадки, коли у такій ролі виступають прикметники або дієслова [Даниленко 2017, с. 9].

Щодо визначення поняття, що досліджується, у зарубіжних лінгвістичних словниках, то воно не має істотних відмінностей від тих, що є у вітчизняних. Так, у словнику Ж. Марузо термінологія визначається як «система термінів, які використовуються для вираження понять, притаманних даній науці» [Марузо 2004, с. 302].

Традиційно ж, у лінгвістиці термін трактують як «слово / словосполучення спеціальної області знання чи діяльності», роблячи наголос на тому, що «терміни входять в загальну лексичну систему мови за допомогою конкретної термінологічної системи (термінології)». Це зафіксовано у Лінгвістично-енциклопедичному словнику [Ярцева 2002, с. 308].

Саме поняття добре розкриває О. О. Реформатський, наголошуючи, що «термінологія – це сукупність термінів даної галузі виробництва, діяльності, знання, котра утворює особливий сектор лексики, найбільш доступну свідомому регулюванню і впорядкуванню» [Реформаторский 1986, с. 262].

У роботі дотримується визначення поняття «термін», що було запропоновано А. В. Суперанською, – спеціальне слово/словосполучення, що прийняте в професійній діяльності, й використовується при певних умовах [Суперанская 2003, с. 46].

Розглядаючи характерні риси термінів, то до їх складу відносять 7 основних, з якими погоджуються більшість провідних науковців (рис. 1.1).

Рисунок 1.1

Властивості термінів

Кожен термін відноситься до певного поняття й безпосередньо представляє саме його. Через чітку фіксацію ознак, що відрізняють одне поняття від іншого, можна говорити про **точність** термінів. Терміни, у структурі яких чітко указані головні ознаки, а також зміст поняття, називають найбільш точними та такими, що мають тенденцію до однозначності.

Як вже зазначалося, терміни повинні надавати точне визначення поняття, проте це не означає, що вони повинні мати розгалужену систему [Гак 1986, с. 73]. Навпаки, за своєю структурою вони мають бути стислими, тобто **лаконічними**. Для досягнення цієї мети, широко вживаються скорочення-символи або певний елемент абрєвіації, такий як у фінансових термінах *e-*

money або *e-commerce*. Також можливо використовувати лексичні скорочення – заміна словосполучень одним терміном: *money transfer* – *transfer*.

Іншою характерною рисою термінів є *вмотивованість*, коли між ознаками певного поняття, змістом й структурою терміну має бути прямий зв'язок. Вмотивованість визначається ознаками поняття, будується на раціональній виправданості зв'язку між звучанням і значенням [Кияк 2008, с. 182]. Проте, зараз існує тенденція до заміни поняття «вмотивованість» на поняття «орієнтованість», під якою розуміють властивість, що вказує міру відповідальності внутрішньої форми терміну до його актуального значення. Внутрішня форма, в свою чергу, розглядається, як образ предмета, що склався завдяки соціальному досвіду людини та структурним особливостям самого слова [Лейчик 2006, с. 173; Leitchik 2003, с. 90].

Дослідження питання *унормованості* термінологічної лексики почалося у першій половині ХХ ст. такими вченими як О. Вюстер і Д. С. Лотте [Лотте 1994, с. 78]. Норма є відображенням прояву законів мови згідно до особливостей розвитку суспільства та вимог, що існують у суспільстві. Нормалізація саме термінології стандартизує відносини між іменем і поняттям [Никитина 2008, с. 20]. Нею займаються виключно спеціалісти в окремих галузях, тому що саме вони наділяють поняття термінологічним змістом і використовують його у своїх цілях. Нормалізація поділяється на три різновиди:

- логічна: побудова правильного порядку слідування понять;
- функціональна: співвіднесенність терміну з його функціями;
- лінгвістична: правильне формування та утворення терміну.

Саме унормованість термінів призводить до того, що, зазвичай, терміни, мають тільки одне значення в межах певної галузі науки. Ця властивість називається «відносна однозначність» [Гаврилина 1998, с. 5]. Згідно до О. І. Лємова, конвенційність термінологічної одиниці в широкому значенні є такою, при якій відібрали з загальноновживаної мови слова й надали їм статусу термінів відповідно прийнятих норм і вимог певної галузі науки.

Семіотична співвіднесеність означуваного та означувального проходить по цілому напрямку, що означає, що конотація не потрібна для денотації [Лемов 2000, с.12].

Іншою властивістю термінів є їх *моносемантичність*, тобто їх значення не можуть перетинатися або співпадати із значеннями один одного. У термінознавстві це питання розглядається у рамках нормалізаторського підходу. Якщо до уваги приймати описовий підхід й керуватися їм у дослідженні характерних рис терміну, то можна знайти прояви полісемії, еврисемії та амбісемії [Татарінов 1994, с. 107]. Це пояснюється значним ступенем узагальнення у мажах терміносистем, а також тим, що різні наукові школи по-різному трактують терміни. Вважається, що полісемантичні терміни ускладнюють правильне розуміння матеріалу, хоча вони й існують у науковому просторі [Михайлов 2000, с. 489].

Синонімія серед термінологічної лексики може мати негативний вплив на процес імплементації термінів. Поява синонімічних термінів чітко прослідковується на початковому етапі формування певної термінології [Прач 1990, с. 95]. У цей час фахівці ще не мають чіткого розуміння усіх нюансів нового терміну й знаходяться у пошуках того, що найкращим образом відобразить сутність поняття, яке він називає. Існують дві групи термінів-синонімів: - терміни-варіанти чи часткові терміни; - дублети, що визначаються функціонуванням терміносистеми.

Х. Фелбер представив нову властивість термінів, яку він назвав *незалежність від контексту* [Felbe 1984, с. 95]. Для нього ідеальний термін той, який має у собі адекватне співвідношення трьох елементів – концепту, знаку та об'єкту. Х. Фелбер у якості центрального елемента будь-якого дослідження зробив концепт, тим самим підкресливши когнітивний аспект термінології.

Узагальнюючи дані наукової літератури та матеріалів досліджень різних науковців, термін – це лексична одиниця, яка номінує окреме наукове/професійне поняття, перебуваючи у системних відносинах з

лексичними одиницями цієї групи, та виступає у ролі інструменту пізнання певних реалій у світовому просторі. Також, специфіка термінів полягає у тому, що вони однозначні у межах цієї термінологічної системи, в якій функціонують, не зв'язані з контекстом і стилістично нейтральні.

1.2 Шляхи і способи формування англомовних термінів митної служби

Розвиток англомовної термінології митної служби пов'язаний із загальним розвитком світової митної служби й налічує багато тисячоліть. Так, поява перших згадувань про зародження митної служби датується ще III тис. до н.е., коли була уперше зіставлена таблиця із назвами товару, його мірою вимірювання та розміром мита за його провезення. Ця таблиця отримала назву згідно до назви міста, де її створили – тариф [Графова, Палей 1997, с. 56]

Митна справа цілому утворилась ще за давнину, коли через розвиток економіки розпочався процес розподілу праці, який привів до підвищення її продуктивності, що, в свою чергу, сприяло появі надлишків товарів [Chukhno 2015, с. 173]. Так, почали здійснювати процес обміну та купівлі-продажу й як результат, з'явилися купці, які й займалися купівлею-продажам товарів. Головними міжнародними перевізниками у торгівельній сфері були представники головних держав-колонізаторів, таких як Франція, Голландія та Англія, тобто мови цих країн здійснювали головний вплив на розвиток спеціальної термінологічної лексики, включаючи транспортну та економічну. Саме з розвитком торгівельно-правових й мореплавних відносин й пов'язують зародження перших митних органів, а значить появою митної термінології.

Мова митної служби – це мова, що використовується з метою професійної комунікації, у межах митної політики певної країни. Термінологія митної служби – це головна складова мови митної служби. Термінологічна система митної служби є спільною для більшості представників різних культур, хоча бувають випадки, коли вона вварює у людей різних соціальних

класів та освіти. Митні терміни утворюють динамічні системи, які знаходяться у постійному розвитку, й в яких спостерігається оновлення термінологічних смислів. Таким чином, **митна термінологія** розглядається у роботі як сукупність професійних термінів, які використовуються, як у правових документах, що регулюють порядок управління митною справою, так й при практичній реалізації митних правових актів. Якщо говорити про окремі держави, то історія становлення митної служби тісно пов'язана із історією становлення цієї держави. Внутрішня історія народу та його мови не може біти повною, якщо в них не розглядається питання змін у митній політиці, у зв'язку з причинами, що спричинили ці зміни. Завдяки митниці здійснюється прямий вплив зовнішньої та внутрішньої торгівлі на політичне, економічне, суспільне й господарське життя.

На сьогоднішній час відбувається розвиток інтеграційних процесів, одним із головних рушійних елементів яких є формування Митного Союзу та Єдиного економічного простору. Значного впливу також отримала Всесвітня торгівельна організація, яка вимагає від інших країн дотримуватися вимог норм міжнародного права та загальної міжнародної практики [Михайленко 2013, с. 106]. Таким чином, термінологія митної служби відображає взаємозв'язок між спеціальними поняттями галузі митної служби та зовнішньої торгівлі. Звідси, стає зрозумілим, чому до її складу входять терміни з чотирьох суміжних галузей (Табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Головні складові митної термінології із суміжних галузей

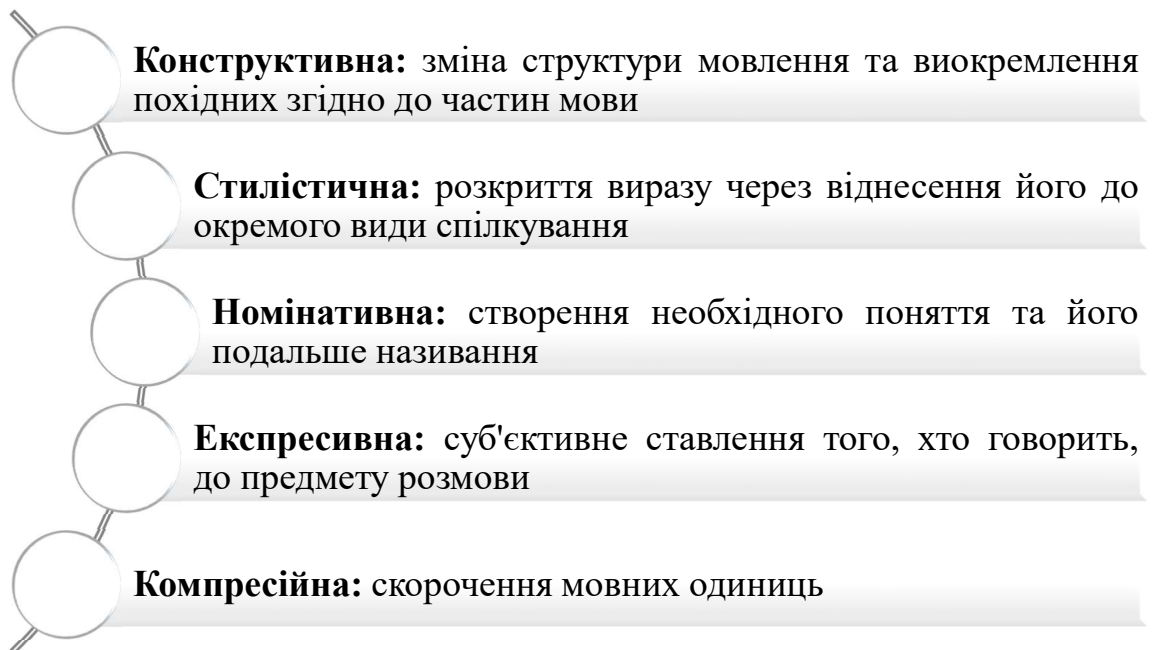
№ п/п	Область суспільного функціонування	Приклади
1	Правова: відображає правову (юридичну) діяльність та правові відносини	Misdeclaration of goods – неправильне декларування товарів; counterfeit – підробка товарів

№ п/п	Область суспільного функціонування	Приклади
2	Економічна: виробництво, розподіл, продаж (обмін) товарів/послуг	letter of credit – акредитив; pro forma invoice – рахунок-проформа; antidumping and countervailing duties – антидемпінгові та компенсаційні збори; commodity code – код товару
3	Транспортно-логічна, як окрема галузь економічної: матеріальні, фінансові, інформаційні потоки	cargo manifest – вантажний маніфест; freight container – вантажний контейнер; air express cargo – повітряний експре-вантаж; maritime container shipping – морські контейнері перевезення
4	Торгівельна: особливо міжнародна – система товарно-грошових відносин, що утворюється із зовнішньої торгівлі усіх світових країн.	bill of lading - коносамент; certificate of origin – сертифікат походження; valuable articles – цінні статті; restricted articles – статті з обмеженим доступом

Вони отримують незалежного статусу в межах термінології митної служби й називають поняття, без яких не можливо функціонування митної галузі.

Явище проникнення термінів із галузей, зазначених у Таблиці 1.1 пояснюється тим, що ці сфери є досить споріднені, мають спільні інтереси й шляхи вирішення проблем.

Проте, термінологія митної служби має свої власні терміни, шляхи та способи утворення яких потребує ретельного аналізу. Взагалі, при дослідженні функцій словотворення, виокремлюють ядро головних, які пов'язані із різними комунікативними завданнями (рис. 1.2).

Англомовна терміносистема митної служби складається із чотирьох головних блоків термінів, які відносяться до:

1. Митні товарно-транспортні відносини (транспортно-транзитна складова): - переміщення товарів та транспортних засобів; - митні режими; переміщення валюти та цінних паперів.

2. Митне оформлення (митно-економічна складова): - попереднє митне оформлення; - головне митне оформлення; - митні пільги; - митні брокерські послуги.

3. Митний документообіг та митно-тарифне регулювання (економічна складова): - тарифне регулювання; - нетарифне регулювання; - митні платежі; - митна статистика.

4. Митний контроль, правила та норми (правова складова): - власно митний контроль; - валютний контроль; - митні правила; - митні злочини; - оперативно-розшукові роботи; - митне справо виробництво.

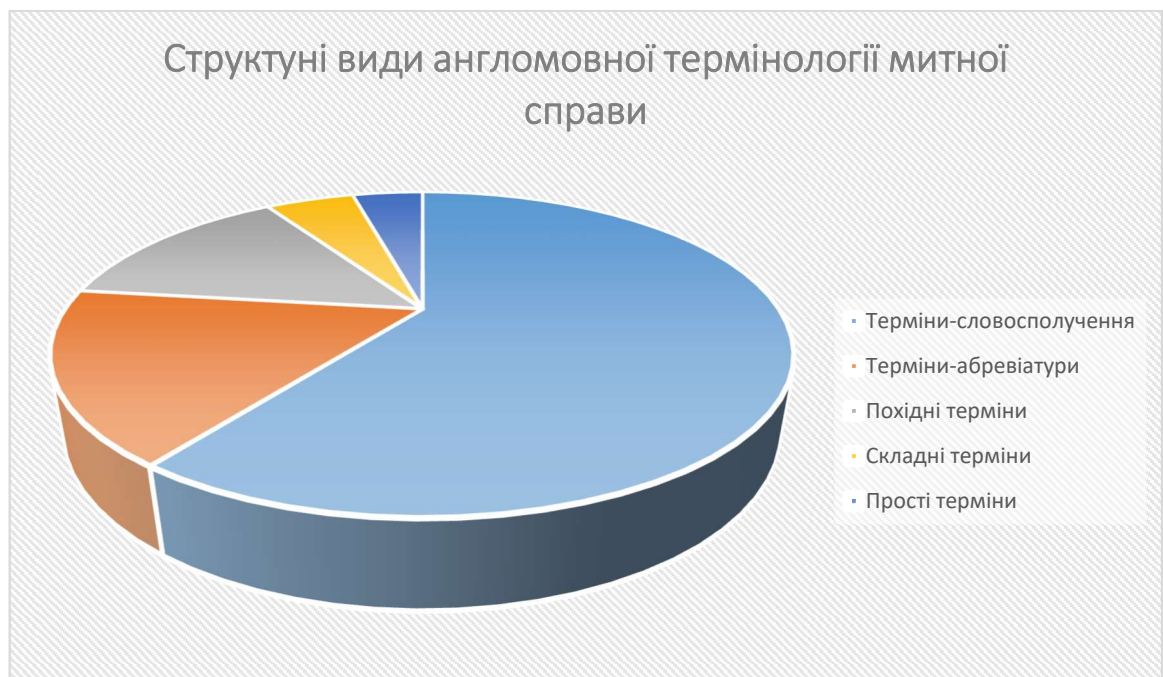
Структурні моделі термінології митної служби – різноманітні. Проте, у разі загального дослідження, їй властиві словотворчі типи, що й для лексики

загального вжитку: прості терміни; похідні терміни; складні; терміни-словосполучення; аббревіатури.

Проаналізований корпус англomовних митних термінів складає 1100 одиниць. Найпоширенішою структурною моделлю є терміни-словосполучення (ТС), які складають 60% (660 термінів) від загальної кількості (рис. 1.3). Відсоток термінів, що утворені за допомогою різноманітних скорочень, та похідних (суфіксальні, префіксальні, суфіксально-префіксальні) дорівнює 17% (187 термінів) та 14% (154 терміну) відповідно. Складні та прості терміни налічують 55 (5%) та 44 (4%) лексичних одиниць відповідно.

Рисунок 1.3

Структурна композиція англomовної термінології митної служби

Терміни-словосполучення митної служби. Для виявлення найпродуктивніших термінотворчих моделей опис ТС митної служби здійснювався на основі компонентного методу з елементами кількісного аналізу. Так, було з'ясовано, що кількість компонентів ТС коливається від двох до п'яти одиниць. Також були виявлені: два 6-компонентних терміна: *Customs*

formalities prior to the lodgement of the Goods declaration – митні формальності, що передують поданню декларації; European Agreement on Main International Railway Lines – Європейська угода про міжнародні магістральні залізничні лінії; два 8-компонентних терміна: Customs Convention on the International Transport of Goods under Cover of TIR Carnets – Митна конвенція про міжнародне перевезення вантажів з використанням книжки МДП; freight charges and costs payable to berth, dock, shed, warehouse – транспортні податки та збори, що сплачуються за користуванням причалу, дока, депо або складу.

Двокомпонентні терміни-словосполучення складають 78% загальної кількості всіх проаналізованих термінів цієї групи. Наприклад: *urgent consignments ; form of declaration; prohibitions of goods; clearance document; collective paper; consignee mark; customs border; dispatch advice; drawback procedure; exit regulations; flat-rate tariff; countervailing duties; customhouse broker; direct tax; stores declaration.*

Трикомпонентні терміни-словосполучення складають 17% від загальної кількості: *import duties and taxes; inland clearance depot; naming and design rules; terms for submitting a declaration; acceptance of a Customs declaration; optimization of inventory costs; pre-alert shipment declaration; rail consignment note; regional appellation certificate; request for delivery instructions; shipping order confirmation; goods declaration for importation; goods declaration for exportation.*

Чотирикомпонентні терміни-словосполучення складають 3% від загальної кількості: *Electronic Business XML initiative; Automated System for Customs Data; deferred payment letter of credit; Shipper's Intermodal Weight Certificate; goods declaration for home use; Application for goods control certificate; Notice of circumstances preventing transport (goods); Notice of circumstances preventing delivery; Freight Forwarder's Advice to exporter; International Preliminary Examination Authority; unified business agreements and*

contracts. Термінологічні одиниці представлені цією категорією називають спеціальні митні документи та системи.

П'ятикомпонентні терміни-словосполучення є найменш чисельною серед зазначених вище: *Smart and Secure Trade Lanes Initiative; Freight Forwarder's Advice to import agent; Convention concerning International Transport by Rail; fees and formalities related to importation and exportation*. Терміни цієї структурної категорії рідко зустрічаються у документах у своїй повній формі. Більш широко прийнято використовувати їх скорочену форму.

Як вже зазначалося вище, найбільш продуктивними термінами словосполученнями митної служби є ті, що складаються з двох компонентів. При дослідженні структури саме цієї моделі, було виокремлено шість субмоделей (Табл. 1.2). Найбільш продуктивними субмоделлями є N + N та Adj + N, найменш продуктивними – P2 + N та P1 + N.

Таблиця 1.2

Субмоделі англомовних двокомпонентних термінів-словосполучень митної служби

Субмодель	Приклади
N + N	tariff description; tariff nomenclature; trade facilitation; risk management; data model; customs union; container convention; commercial fraud; frontier zone
Adj. + N	internal traffic; temporary admission; general cargo; statistical document; technical rules; commercial convoy; reasonable charges; chargeable weight; invisible trade; permissible subsidies
N + of + N	rules of origin; declaration of origin; freedom of transit; certificate of analysis; certificate of manufacture; mode of delivery; country of destination; conditions of warehousing; acceptance of goods; bill of lading

Субмодель	Приклади
P1 + N	compensating products; guaranteeing chain; guaranteeing association; shipping company; shipping line; shipping documentation
N + P1	tariff ceiling; transfer pricing; money laundering; inward processing; tariff binding; freight forwarding; export financing; export leasing; export factoring; advance ruling
P2 + N	bonded goods; bonded store; bonded port; harmonized system; harmonized code; restricted articles; integrated carrier; audit-based control; mixed consignment

Субстантивні атрибутивні термінологічні словосполучення митної служби представлені двома категоріями: **N + N** та **N + of + N**. У їх складі найчастіше фігурують наступні одиниці: **declaration** (*freight declaration, export declaration, airplane declaration, consular declaration*); **customs**, яке у більшості випадків виконує функцію означення (*customs area, customs validation, customs clearance, customs procedure, customs system, customs tariff, customs transit*); **freight** (*freight charge, freight traffic, dead freight, freight forwarder, freight commission, freight turnover, freight customer*); **carrier** (*integrated carrier, carrier identification, carrier name, common carrier, carrier permit, carriers repair, bulk carrier, free carrier, express carrier*). Що стосується моделі **N + of + N**, то було виявлено, що її лексичні очниці використовуються для: - позначення митних документів та – транспортних пересувань.

У субмоделі **Adj + N** домінуючими є прикметники на позначення абстрактних понять (*average, automatic, common, quantitative*): *average adjuster, common carrier, quantitative restrictions, common carrier*. За морфологічними ознаками всі прикметники, що входять до складу цієї категорії, бувають

суфіксальні (*quantitative, professional, postal, partial*) та суфіксально-префіксальні (*preferential, unnecessary, perishable, preferential*).

Серед домінуючих елементів субмоделей **P1 + N** та **N + P1** виокремлюємо два головних: *shipping (shipping particulars, shipping note, shipping tariff, sea shipping)* та *loading (loading expenses, loading charges, loading report, loading contract)*, які пов'язані із процесом відправки/транспортування товару.

Хоча термінологічні одиниці, що утворені за допомогою поєднання **Participle II** та **Noun**, є мало представленими у матеріалі, що досліджувався, проте їх головною ознакою є надання специфічних рис абстрактної конотації головному елементу конструкції.

Англомовні багатокомпонентні терміни-словосполучення митної служби представлені наступними субмоделями:

N + Adj + N: *aircraft general declaration, compliance shipping label, bogie exchange station.*

Adj + N + N: *preferential tax regime, large capacity vessel, multilateral trade negotiations, Common Business Language, foreign trade restrictions, bonded transport regime.*

N + N + N: *export licence application, container freight station, document type definition, road haulage agent, export price calculation, risk assessment and management.*

Adj + Adj + N: *authorized economic operator.*

Adj + Adj + N: *mutual administrative assistance, single administrative document, authorized economic operator.*

N + Adj + N + N: *customs immediate release declaration.*

N + (on) + Adj + Adj + N: *declaration on Global Electronic Commerce.*

Adj + N + Adj + N : *expedited procedures for express shipment.*

Кожен із цих типів багатокомпонентних ТС митної служби має свій рівень поширення. Найпоширенішою за ступенем імплементації є модель **Adj + N + N** та модель **N + N + N**, в яких два перших елемента (прикметник + іменник та іменник + іменник) є означеннями до останнього (ключового)

іменника. Найчастіше трикомпонентні терміни з іменником у кінцевій позиції відображають такі значення:

1) назви об'єктів: *large capacity vessel, container freight station, road haulage agent, unit load device, straddling Customs facilities*;

2) різні види документів: *universal transport document, single administrative document, shipping order confirmation, Road Consignment Note, regional appellation certificate, Destination Control Statement* ;

3) назви мов: *unified modelling language, universal business language*;

4) абстрактні поняття: *Single Window concept, simplified and preferential clearance, Electronic Data Interchange*.

Терміни-аббревіатури митної служби. Аббревіація – один із самих активних способів словотворення у германських мовах на сьогоднішній час. До факторів, що впливають на інтенсивне використання скорочень в англійській мові відносять наступні: - прагнення до заощадження часу/мовних засобів; - швидкі темпи професійного життя; - постійне збільшення обсягів інформації; - розвиток міжнародних торгівельних відносин.

Скороченні варіанти термінів повністю передають смисл тих розгалужених термінів, із яких вони були утворені, таким чином, сприймаються як їх еквівалент. Саме тому вони не заважають логічному сприйняттю матеріалу реципієнтом. Взагалі процес скорочення проходить три етапи:

1) початкова стадія, коли утворюється термінологічне слововсполучення [Чухно 2012, с. 28];

2) компресійна – вихідне терміносполучення скорочується через процеси спрощення;

3) оптимізаційна – використання аббревіатури, базуючись на правила орфоєпії [Д'яков 2000, с. 88].

Аналіз фактичного матеріалу виявив значну кількість термінів-аббревіатур у митній справі. Вони розподілилися на два типи: - складноскорочені: лексичне скорочення лексем (термінологічних); - акроніми: укладання

скорочення за допомогою початкових літер/звуків оригінального терміносполучення.

Найпродуктивнішим видом аббревіатур у митній справі є **акроніми**: *S/N – Shipping Note; EPZ – Export Processing Zone; FTAA – Free Trade Area of the Americas; DCS – Destination Control Statement; SSTL – Smart and Secure Trade Lanes; CSI – Container Security Initiative; CFS – container freight station; POD – port of discharge; IPR – intellectual property rights; TMWG – Techniques and Methodology Working Group; COA – certificate of analysis; C/O; COO – certificate of origin; T.B.L. – Through Bill of Lading; PTA – preferential trade agreement; FTA – free-trade agreement; PSA – partial scope agreement.*

Хоча використання акронімів приводить до значної мовної економії, вони в той самий час не змінюють (не зменшують або збільшують) семантичне навантаження оригінального повідомлення у митній справі. Наприклад:

*The **FTAA** plans to abolish trade barriers and tariffs for member countries.*

*The coal is sealed in a plastic bag and has a **COO**, according to the company.*

*In addition to trade in goods, **FTAs** usually cover trade in services and investment provisions as well as remove both tariff and non-tariff barriers to trade.*

***CSI** proposes a security regime to ensure all containers that pose a potential risk for terrorism are identified and inspected at foreign ports before they are placed on vessels destined for the United States.*

Складноскорочені терміни митної служби утворюються за допомогою:

- **акони**, при якій скорочується кінцева частина терміну: *def = deferred; val = value, del = delayed, cur = currency, dep = department ;*

- **синкопи**, при якій скорочується середина термінологічної одиниці: *exptr = exporter, dischg = discharging, cnee = consignee, cntr = container, fgt = freight, mfst = manifest.*

У митній справі найчастіше скорочують назви документів, організацій, різноманітних видів діяльності та процесів:

Automated System for Customs Data (ASYCUDA), Automated Brokerage Interface (ABI), Agreement on Technical Barriers to Trade (TBT), AGC (European

Agreement on Main International Railway Lines), non-agricultural market access (NAMA), partial scope agreement (PSA).

Що стосується кількості компонентів, які підлягають скороченню, то їх кількість не перевершує семи. Був виявлений тільки один термін із восьми одиниць: *United Nations Commodity Trade Statistics Database (COMTRADE)*. Найчисленнішою групою є трикомпонентні аббревіації: *container freight station (CFS), coordinated border management (CBM), CPT (Carriage Paid To), Dangerous Goods Requirement (DGR), Delivered at Terminal (DAT), document type definition (DTD), Electronic PostMark (EPM)*. Використання чотири-, п'яти- та шости-компонентних термінів-аббревіатур є досить частотним, але не домінуючим: *United Nations Layout Key for Trade Documents (UNLK), universal business language (UBL), Container Security Initiative (CSI), Customs Centralized Examination Facility (C.C.E.F.), Customs-Trade Partnership Against Terrorism (CTPAT)*.

Похідні терміни митної служби. Морфологічний словотвір є одним із засобів для вираження думки більш детально та глибоко. Для митної служби характерним є домінування суфіксальних та префіксально-суфіксальних дериватів (похідних термінів).

Більш використовуваними в митній справі є суфікси з латинськими або власне англійськими коренями, які надають словам значення «якості предмета» або «абстрактності»: *packing, smuggling, factoring, enquiry, delivery, leasing, integrity*.

Розглянемо наступні суфікси:

-ment: творення абстрактних іменників, визначаючих дію та її результат: *shipment, assessment, concealment, movement, affreightment, agreement;*

-ing: творення абстрактних іменників на позначення процесу: *leasing, shipping, loading, processing;*

-er/or: головний агентивний суфікс, який поєднується здебільшого з іменниками та позначає того, хто виконує дії: *haulier, carrier, forwarder, shipper, (average) adjuster, exporter, importer*;

-y: для утворення нейтральних прикметників та іменників, вказуючи на якість предмета: *inventory, commodity, security*;

-age: для утворення іменників на позначення «плата за надання послуг»: *wharfage, keelage, brokerage, freightage*.

-ance: для утворення іменників із значенням «стан / назва дії»: *clearance, conveyance, allowance, preference, clearance, insurance*.

Переважаючі субстантивних суфіксальних похідних термінів свідчить про те, що цей тип утворень має тенденцію до позначення дій і видів діяльності [Городенська 1991, с. 82]. Похідні-іменники митної служби зазвичай утворюються на основі дієслів і прикметників. Наприклад, найпродуктивнішими дієсловами для творення іменників виступають ті, що закінчуються на суфікси **-ize, -ify, -ate**: *confiscate, harmonize, verify, segregate, nullify*.

Хоча префіксальний спосіб творення термінів митної служби не виявився достатньо продуктивним, виокремимо низку тих, які часто використовуються при термінотворенні:

re- «повторна дія»: *repayment, re-importation*;

pre- на позначення дії, що відбулася раніше за дію, що позначена основою терміну («перед», «до»): *prearrival, pre-carrier, pre-carriage, pre-paid, pre-arrival, preshepment*;

non- у значенні «не»: *non-discrimination, non-agricultural, non-commercial, non-tariff*;

il- у значенні «протилежний до терміну»: *illegal, illicit, illegitimate*.

Префікси, як і суфікси, можна розглядати з точки зору продуктивності чи непродуктивності. У митній справі, наприклад, до продуктивної категорії належать **dis-** зі значенням, протилежним тому, що виражає слово, до основи якого він додається: *distribution, discharge, dispatch*. Крім цього, було

з'ясовано, що префікс *post-* також достатньо часто використовується при укладанні митних документів у значенні «після»: *post-audit, post-clearance*.

Складні терміни митної служби. Компонентами складного терміну є морфеми, а компонентами ТС – члени речення, що виконують певну синтаксичну функцію. Між термінами-словосполученнями і складними термінами існують смислові розбіжності, які проявляються в тому, як вони відображають ознаки [Саенко]. В них робиться акцент на різні ознаки, при цьому увиразнюються окремі з них. Крім цього, вони також можуть зміни значення того слова, що позначають.

За тим, як формується значення складних термінів, вони поділяються на декілька груп. По-перше, загальний смисл складного терміну залишається незмінним при змінні значення одного/обох компонентів: *downtime* (down «такий, що падає», time «час») = «час простою»; *deadline* (dead «недіючий», line «строка/строк») = «останній строк». По-друге, значення складного терміну співпадає зі значеннями його елементів: *headaccount* (head «головний»; account «рахунок») = «головний рахунок». По-третє, значення складного терміну не виходить із значення його елементів: *throughput* – «продуктивність» ≠ "through"(крізь) + "put"(класти).

Аналіз корпусу складних термінів митної служби на предмет їхньої співвіднесеності з трьома зазначеними групами показав що найбільш численними є ті складні терміни, у яких змінено значення лише одного компонента. Крім цього досить широко використовуються складні терміни, значення яких співпадає із значеннями його компонентів. Це пояснюється семантичною єдністю усіх елементів складного терміну, яка полегшує процес декодування й призводить до легкого розуміння реципієнтами.

Складні терміни утворюються відповідно до принципів композитного словоскладання, яке є доволі продуктивним у сучасній англійській мові. Всю сукупність англійських складних термінів узагальнюють за такими ж самими моделями, що й терміни-словосполучення, коли головним є частиномовний

компонент, що представлений іменником, дієсловом або прикметником [Селіванова 2006, с. 185].

У митній справі найбільш поширеними моделями утворення складних термінів є наступні:

N + N: *streamline, waybill, transportunit, drawback*; Adj + N: *most-favoured nation*; Adj + P₁: *safekeeping*; N + P₁: *recordkeeping*; V + Adv.: *buyout, charge-off, set-back*.

У роботі дотримується точка зору О. Д. Мешкова: «послідовність двох іменників у Загальному відмінку не може вважатися словосполученням» [Мешков 1986, с. 57]. Так, більшість складних термінів митної служби утворено за моделлю N + N й свідчить про номінативний характер англomовної митної термінології. Крім того, саме іменник є найпоширенішою частиною мови, й саме він надає більш точного значення поняттям митної служби.

Далі йде модель Adj + N, у якій перший компонент залежить від другого (головного) й в той самий час визначає його, надаючи особливих якостей. Композитні означення змінюють значення іменника, складаючись з двох або більше морфем, з яких ліва обмежує значення правої. Модель N + P₁ відображає відношення комплективності.

При порівнянні найбільш поширених моделей термінів-словосполучень та складних термінів митної служби був виявлений певний зв'язок між засобами їх творення. Так, найбільш продуктивний спосіб для обох видів термінів – субстантивний – N + N, що пояснюється лінгвальним та екстралінгвальними чинниками: - предметність іменника; - нагальна потреба в чіткому вираженні ознак певного предмета/явища.

Таким чином, для англomовної термінології митної служби характерне домінування складних термінів із зміненним значенням лише одного компонента. При зіставленні цих структурних моделей з моделями термінів-словосполучень виявляється наявність між ними як прямих, так й однозначних морфо-синтаксичних аналогій.

1.3 Передача англомовних текстів митної служби українською мовою як окремий вид перекладу

З розвитком глобалізації та укріпленням міжкультурних та міжторгівельних зв'язків мова митної служби набуває особливої актуальності, і саме тому переклад митних текстів відіграє одну з найважливіших ролей у різноманітних процесах сучасності. Проте, спостерігаємо брак розробок з теорії та практики перекладу саме текстів митної тематики.

Само поняття «переклад» є багатозначним і трактується як: - процес інтелектуальної діяльності; - результат цього процесу – продукт, створений перекладачем. А. В. Федоров розглядає переклад як «мовленнєвий твір у його співвідношенні з оригіналом, а також у зв'язку з особливостями двох мов та належності матеріалу до тих чи інших жанрових категорій» [Федоров 2003, с. 10]. У той самий час А. Д. Швейцер визначає його як «односпрямований та двофазний процес міжмовної та міжкультурної комунікації, при якому на основі цілеспрямованого аналізу первинного тексту створюється вторинний текст, що заміняє первинний у іншому мовному та культурному середовищі... Процес, що характеризується установкою на передачу комунікативного ефекту первинного тексту, частково модифікований відмінностями між двома мовами, двома культурами та двома комунікативними ситуаціями» [Швейцер 2009, с. 75].

Р. К. Мін'яр-Белоручев вважає, що центральною ланкою комунікації є діяльність перекладача або переклад, що представляє собою складний вид мовленнєвої діяльності [Мін'яр-Белоручев, с. 25]. Також, переклад подвоює компоненти комунікації, створюючи два джерела, кожен з яких має свої мотиви та цілі, дві ситуації, двоє мовленнєвих творів та двоє адресатів. Подвоєння компонентів комунікації утворює свої проблеми, найважливішою з яких є проблема інваріанту в перекладі [Мін'яр-Белоручев 1994 **Ошибка! Источник ссылки не найден.**, с. 29].

Т. А. Казакова визначає переклад наступним чином: «переклад – вид мовного посередництва, при якому зміст іншомовного тексту оригіналу передається на іншу мову через створення на цій мові комунікативно рівноцінного тексту» [Козакова 2002, с. 28].

Таким чином, переклад – це об’єкт вторинної комунікативної діяльності, яка полягає у варіативному перекодуванні тексту однієї мови на текст іншої мови, що здійснюється перекладачем з метою створення комунікативно рівноцінного тексту. Відповідно до В. Н. Комісарова, переклад текстів поділяється у залежності від стилю текстів на переклад текстів художнього стилю (художній переклад) та переклад текстів всіх «нехудожніх» стилів, тобто інформаційний або спеціальний переклад [Комісаров, с. 77].

При порівнянні мови текстів фахового спрямування та художньої літератури, виявляється низка стилістичних та граматико-лексичних особливостей, які приводять до появи певних труднощів при перекладі. Наприклад, до них відносимо:

- вибір адекватного відповідника у словнику;
- полісемантичність;
- терміни-неологізми та їх переклад;
- терміни-аббревіатури;
- назви спеціальних органів та організацій та інші [Карабан 2018, с. 322].

Тому головним при роботі із фаховим тестом є його розуміння та глибокий аналіз, що призводить до необхідності мати фонові знання у галузі перекладу, тісно співпрацювати із фахівцями цієї галузі, а також знати основи специфіки перекладу саме текстів фахового спрямування (як наукових, так й офіційно-ділових).

Одним із різновидів спеціального перекладу виступає переклад текстів митної служби або «митний переклад». Під *митним перекладом або перекладом митних документів* розуміється переклад текстів, що

відносяться до митної галузі та використовуються для обміну різноманітною інформацією між суб'єктами митної служби, що спілкуються різними мовами.

Специфіка перекладу митних документів зумовлена типологією митних текстів, а також особливостями професійної комунікації у митній сфері. Крім того, переклад митних текстів здійснюється на межі юриспруденції, зовнішньо-торгівельних, фінансово-економічних норм й лінгвістики. Таким чином, переклад, базуючись на досягненнях класичної лінгвістики, ставить перед перекладачем принципово нові питання, які потребують нагального рішення для збереження рівноваги між специфічними тенденціями мови, митної служби, права та економіки.

В залежності від типу митних текстів переклад поділяється на декілька груп, кожна з яких має свої особливості (рис. 1. 4).

Рисунок 1.4

Різновиди митного перекладу в залежності від типу документів

Як видно з рисунку 1.4 митні документи мають багато спільного з іншими видами текстів та жанрів офіційно-ділового стилю, наприклад: (дипломатичні) договори, торгово-комерційні угоди, протоколи, акти,

офіційні письмові заяви, пояснювальні записки та інші. Це пояснюється тим, що митна справа тісно взаємодіє із економічними, правовими та торгівельно-комерційними галузями.

Взагалі суттєвими для аналізу офіційного стилю як гармонійного є визначення трьох головних принципів:

1. Принцип повторюваності. У кожному з документів цього стилю простежуються стандартність, точність та офіційність. Крім цього, існує тенденція до регулярного використання одних і тих самих мовних засобів.

2. Принцип рівноваги. Узгодження протилежностей з метою забезпечення єдності функціонального стилю [Черноватий 2019б, с. 664].

3. Принцип підпорядкованості. Вибір лінгвістичних засобів обирається для того, щоб забезпечити найбільш точний, конкретний та лаконічний виклад матеріалу [Солганик 2006, с. 115].

Жанрові різновиди офіційно-ділового стилю виокремлюються відповідно до певних критеріїв: тип, призначення, зміст, мета й комунікативні задачі [Кожина 2003]. До найбільш важливих стильових рис офіційно-ділового стилю та його жанрових різновидів лінгвісти відносять: офіційність, точність, лаконічність, стереотипність/стандартність, логічність викладення матеріалу та безособовість.

Так, переклад текстів митної служби, який відносимо до жанрового різновиду офіційно-ділового стилю, є одним з найскладніших видів письмового перекладу, адже при його здійсненні недостатньо мати лише знання мови та навички перекладу текстів. При перекладі текстів митного спрямування важливим також є: - економічні знання; - знання у галузі транспортних відносин; - юридичні знання, у межах яких здійснюється переклад. Необхідними також є знання у області термінології, існуючої у конкретних митних ситуаціях та вміння користуватися тим чи іншим терміном у потрібній ситуації. Суттєвими для перекладача текстів митного спрямування є також знання специфіки стилю мови перекладу та вміння швидко орієнтуватися у довідкових джерелах.

Специфіка перекладу митних ґрунтується на різниці у правових та економічних системах різних країн, що говорить, насамперед, про необхідність знання перекладачем культурологічних особливостей мови перекладу. Для виконання перекладів митних документів необхідно мати добрі знання транспортної, економічної, правничої термінології мови оригіналу та мови, на яку здійснюється переклад. Термінологія митної служби має свої власні терміни та терміни із суміжних галузей, які отримали специфічного значення у митних документах.

Не розуміння значень ключових понять у свідомості носіїв певної мови, а також перенесення відомостей з рідної культури на поняття чужої культури можуть привести до непорозумінь у спілкування та культурологічним помилкам [Faber 2005]. Будь-яка помилка, неточний або розпливчастий вислів при перекладі може призвести до серйозних наслідків.

Перекладацька діяльність при перекладі документів митної служби відбувається у декілька етапів:

- підготовчий етап, на якому відбувається доперекладацький аналіз текстового матеріалу;
- головний етап, під час якого відбувається здійснення самого перекладу оригінального тексту мовою перекладу;
- кінцевий етап, під час якого перекладач контролює свої особисті дії та перевіряє на змістовні, стилістичні й граматичні помилки.

На першому етапі відбувається збір зовнішніх відомостей про матеріал: умови та час написання тексту, його зв'язок з контекстом, а також відомості про вихідний текст [Левитан 2011, с. 54]. Така інформація необхідна для адекватного розуміння перекладачем інформації, що, в свою чергу, допоможе з'ясувати, які перекладацькі трансформації можна використовувати.

На наступному етапі перекладач вдається до прочитання цілого тексту оригіналу з метою розуміння його загальної структури, до якого виду документів він належить та в якому стилі написаний, а також для виявлення складних для розуміння та передачі текстових фрагментів, а також

термінологічної лексики. Також, на попередньому етапі (доперекладацький етап) при аналізі тесту-оригіналу відбувається встановлення мети перекладу, адресатів та комунікативного завдання.

Для забезпечення адекватності перекладу важливо визначити джерело вихідного тексту та адресата перекладу. Згідно до К. М. Левітан, при помилковому визначенні цільової аудиторії перекладач може зазнати значних труднощів через використання помилкових орієнтирів [Левітан 2011, с. 23]. Після цього перекладач здійснює оцінку необхідних підготовчих робіт та загальний об'єм роботи, чи потрібно звертатися до додаткових джерел інформації або фахівців, при необхідності відбувається збір додаткових даних про документ.

На другому етапі відбувається визначення одиниць перекладу у вихідному тексті, тобто найменших семантичних єдностей, що підлягають перекладу. Далі знаходяться для них функціонально еквівалентні відповідники, до яких відносимо однозначні еквіваленти, контекстуально залежні варіантні відповідники та трансформаційні відповідники.

Етап перевірка здійснюється у три фази. На першій перевіряється відповідність кількості абзаців, пунктів, речень, параметрів форматування та об'єму. На другій – ключові моменти тексту (цифри, прізвища, тощо), загальний стиль документу та складні для перекладу фрагменти. Третя фаза включає процес ретельної перевірки (перечитування) всього тексту перекладу [Дудка 2009, с. 11].

У процесі перекладу перекладач здійснює складну роботу: орієнтування у змісті тексту, проведення його критичної оцінки та контролювання результату, звіряючи його з вихідним текстом.

При аналізі митних документів перш за все встановлюються значення термінів, а також внутрішній зв'язок між словами. Але у більшості випадків це є недостатнім під час вивчення тексту оригіналу, що змушує перекладача звертатися до контексту джерела. Як наслідок, виникає необхідність у використанні перекладацьких трансформацій, зокрема, лексичних.

У роботі дотримується точка зору О. О. Реформаторського, що для адекватного перекладу термінів/термінологічних одиниць важливою умовою є знання їх словотвірних форм та морфологічних структур.

Не залежно від змісту, всі митні тексти досить однорідні за своїми типологічними ознаками. Для адекватної передачі інформації в оригінальному тексті мова перекладу повинна бути особливо точною, ясною і достовірною. У митних документах часто використовуються пасивні конструкції, що пояснюється структурно-логічним оформленням текстів митного спрямування. Крім цього, важливо концентруватися на перекладі модальних дієслів, оскільки вони надають значення зобов'язання, наказу або примусу. Дуже важливим є врахування особливостей значення кожного модального дієслова в англійській мові, щоб обирати найбільш відповідний варіант. Логічне виділення та посилення значення дієслова можна досягти шляхом відступу від сталого порядку слів, тобто шляхом використання інверсії.

Емоційна інформація в текстах митної документації відсутня, а мовні засоби підлягають унормованості. Так, характерними рисами даного стилю виступає широке використання термінологічної лексики, переважання дієслівних форм теперішнього часу, досить складний синтаксис, який незважаючи на свою комплікативність, орієнтований на максимальну точність та однозначність висловів.

Специфіка перекладу митних документів та перекладацька стратегія змушують перекладача дотримуватися певних орієнтирів під час здійснення перекладу. По-перше, переклад потрібно робити просто, зрозуміло та із збереженням комунікативного повідомлення. Синтаксичну структуру оригіналу потрібно зберегти настільки, наскільки це дозволяють норми мови перекладу, та завжди однаково перекладати одне й теж саме слово.

Терміни перекладаються відповідно до виду митного тексту, а саме тими еквівалентами, які відносяться до відповідної галузі митної служби, а не лише загальноновживаними термінами, інакше ще може призвести до неправильного розуміння тексту.

Що стосується синтаксису, то перекладач використовує звороти мови, що є відомими та загальноживаними, та такими, що легко сприймаються, а також короткі фрази. Також необхідно уникати невиправданого використання складних граматичних конструкцій. Наприклад, таких як прислівникові або діеприслівникові звороти та складнопідрядні речення.

Таким чином, особливості перекладу митних текстів базуються на їх комплексному та інтегрованому характері, а також різницях у правових та торговельних системах різних країн, для чого перекладачеві потрібно мати певні знання з цих галузей. Крім цього, перекладач митних документів повинен мати достатньо глибокі знання митних термінів мови оригіналу та тієї мови, на яку здійснюється переклад.

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ МИТНОЇ СЛУЖБИ

2.1 Особливості перекладу англomовних простих термінів та термінів-словосполучень митної служби українською мовою

Щоб якомога точно відтворити англomовні терміни митної служби українською мовою, перш за все, необхідно ретельно дослідити контекст, в якому вони використовуються. Він допомагає зрозуміти про який саме аспект митної служби йде мова та яке значення терміну буде більш адекватним у даному випадку. З точки зору перекладу митних документів, адекватним перекладом вважаємо той, при якому система знань реципієнта правильно/адекватно співпадає із системою знань працівника митної служби та перекладача, а в самому перекладі є семантично-прагматична еквівалентність.

Як вже зазначалося, у процесі перекладу терміну визначають два етапи:

- 1) з'ясування значення терміну у контексті;
- 2) переклад значення рідною мовою.

При перекладі простих термінів митної галузі, головним прийомом є **переклад за допомогою лексичного еквіваленту**, при якому передається постійна лексична відповідність, що цілком збігається із значенням слова. Саме такі терміни є ключовими при роботі із текстами фахового спрямування, тому що вони слугують основою для розкриття змісту інших термінологічних одиниць, що функціонують у тексті.

Еквіваленти терміни поділяються на терміни, що мають: - один еквівалент; - декілька еквівалентів у мові перекладу. Так, одно-еквівалентними простими термінами митної служби є такі:

cargo – вантаж (корабля) – «the goods or merchandise conveyed in a ship, airplane, or vehicle» [Mer-Webs];

ship – корабель, завантажувати – «a large seagoing vessel; to place or receive on board for transportation by water» [Вебстер];

contract – договір – «a business arrangement for the supply of goods or services at a fixed price» [Вебстер];

freight – фрахт, вантаж – «goods to be shipped» [Вебстер].

При перекладі багатоеквівалентних термінів, необхідно звертати увагу на контекст, в якому вони функціонують, а вже потім добирати варіантні відповідники, що зафіксовані у словниках. Наприклад:

bond: у словнику надаються такі його визначення:

- a close connection joining two or more people; - an official paper given by the government or a company to show that you have lent them money that they will pay back to you at a particular interest rate; - a written agreement or promise; - an amount of money that is paid to formally promise that someone accused of a crime and being kept in prison will appear for trial if released; - a place where single parts of something are joined together, especially with glue, or the type of join made; - the force holding atoms together in a molecule [Cambridge Dictionary].

Тому, при перекладі цього терміну, підбирається відповідник, що найточніше передає специфіку саме митної служби, де він використовується у значенні « A surety bond that guarantees compliance with certain laws and regulations governing the importation of goods, especially the payment of customs duties.» [Free Dictionary] – «митна закладна» як видно із наступного речення:

*The current bond formulas are now being administered by the Office of Administration, Revenue Division for all **bonds** that are reviewed or processed by the Bond Team [US Customs].*

Інший термін – *relief*:

- a relaxed happy feeling that you get because something bad has not happened or a bad situation has ended; - the reduction of pain or the effects of an illness; - a design or sculpture consisting of a raised surface on a flat background; - the right

not to have to pay the full amount of tax or interest on an amount of money; - a person or group that replaces another person or group that is away from their job or has finished a period of duty; - military help for an army or place that is being attacked or surrounded [Macmillian].

У митній справі термін має значення «*to pay less or no duty on imports and exports*» й перекладається «звільнення». Наприклад:

*The below referenced documents are intended to provide guidance and information to the trade community pertaining to petitions for **relief**, delegation of authority to decide petitions for **relief**...* [US Customs].

Іншими способами перекладу митних термінів, що були відібрані із фактичного матеріалу, є **транскодування**, побуквена та/або поморфемна передача терміну мови оригіналу через алфавіт мови перекладу, та **конкретизація**, заміна терміну мови оригіналу із широким значенням на термін мови перекладу із більш вузьким значенням. Прикладами прийому транскодування є такі терміни:

offer – оферта; pool – пул; tariff – тариф; transit – транзит; export – експорт; import – імпорт. Наприклад:

*Customs Duty is a **tariff** or tax imposed on goods when transported across international borders* [US Customs]

*Митне мито – це **тариф** або податок, що вводиться на товари при їх транспортуванні через міжнародні кордони.*

*An **offer** becomes effective when it is received by the offeree – **Оферта** набуває чинності, коли її отримує отримувач.*

*For Northern border **transit**, the Canadian Border Services Agency will also do a risk assessment and an interview of applicants* [US Customs]

*Щодо **транзиту** на північному кордоні, Канадське прикордонне управління також проведе оцінку ризику та опитування заявників.*

Наступний приклад – це трансформація конкретизації:

route – шлях слідування:

Know which ports of entry have heavier traffic and possibly use an alternate route [US Customs]

Знати, який порт в'їзду має більш інтенсивний трафік та можливо скористатися альтернативним шляхом слідування.

Оскільки терміни митної служби – це переважно терміни словосполучення, наступними розглянемо особливості їх передачі українською мовою, адже вони й являються основною проблемою перекладу текстів митного спрямування.

По-перше, при перекладі багатокомпонентних структур потрібно визначити головний елемент. У більшості випадків він виражений іменником і займає кінцеве положення. По-друге, необхідно проаналізувати зв'язки між компонентами терміносполучення й розбити їх на змістовні вузли/групи. По-третє, почати переклад саме з головного елемента, додаючи до нього переклад змістовних вузлів [Жустрин 2006, с. 112].

У цілому, переклад англomовних термінів-словосполучень митної служби поділяємо на два типи:

1. Переклад із збереженням структури оригіналу. Калькування у такому випадку використовується, коли дослівний переклад не стає буквализмом й не заважає розумінню матеріалу. Наприклад:

*These advances in **external economic activity** have led to increasing volumes of imports of small packages, creating inspection challenges for CBP.*

Ці досягнення в зовнішньоекономічній діяльності призвели до збільшення обсягів імпорту невеликих пакетів, що створило інспекційні проблеми для МПС.

*For non-consolidated shipments, the **air carrier** must transmit to CBP all of the information for the air waybill record*

*Для неконсолідованих відправлень **авіанперевізник** повинен передати МПС всю інформацію для запису авіанперевезень.*

*According to Article 263 (1) a pre-departure declaration shall be lodged before the goods are taken out of the **customs territory** of the Union.*

Відповідно до статті 263 (1) декларація, що заповнюється перед виїздом, подається до вивезення товарів з **митної території** Союзу.

2. Переклад із зміною структури оригіналу. При цьому виді перекладу перекладач використовує різноманітні перекладацькі трансформації:

- перестановка членів словосполучення з додаванням прийменника.

Такий спосіб перекладу часто застовується у тому разі, коли атрибутивне словосполучення виражає адвербіальні відносини:

*When sending **the purchase order** to a seller, indicate when approval is needed to keep the process timely.*

*Надсилаючи **замовлення на покупку** продавцю, вкажіть, коли потрібне схвалення, щоб забезпечити своєчасне здійснення процесу.*

***The freight commissions** must take their decisions in accordance with statutory requirements.*

***Комісії з фрахту** повинні приймати свої рішення відповідно до законодавчих вимог.*

*This **purchase order** constitutes acceptance of the above Contractor's offer. – Це **замовлення на закупівлю** означає прийняття вищезазначеної пропозиції Виконавця.*

*These risk assessments identify and prevent the loading of **high-risk air cargo** that could pose a risk...*

*Ці оцінки ризику визначають та запобігають завантаженню **повітряних вантажів з високим ризиком**, які можуть становити ризик ...*

*For this purpose, adjustments for transport costs, insurance, **loading charges**, credit costs were made where justified.*

*З цією метою було внесено коригування транспортних витрат, страхування, **витрат на завантаження**, кредитних витрат, де це було обґрунтовано.*

- перестановка членів атрибутивного терміносполучення (транспозиція).

Головне слово займає першу позицію, а інші слідуєть за ним у родовому відмінку. Використовується, коли в українській мові відсутній відповідний

іменник чи прикметник, або їх поєднання порушує норми української літературної мови:

The result of this public/private cooperation was the Air Cargo Advance Screening (ACAS) pilot, which allowed CBP to use advance information from air carriers and other stakeholders to identify and intercept high-risk shipments in a pre-loading timeline.

Результатом цієї державно-приватної співпраці став пілотний проект Air Cargo Advance Screening (ACAS), який дозволив CBP та TSA використовувати попередню інформацію від авіаперевізників та інших зацікавлених сторін для виявлення та перехоплення вантажів з високим ризиком у графіку попереднього завантаження.

Flight manifest has been filed at the airfield of departure.

Маніфест польоту подано на аеродромі вильоту.

- додавання та описовий переклад, при яких перекладач надає розширене пояснення певного англомовного терміну:

The measures of this kind of influence were determined in goods details. – Ступені такого впливу були визначені у детальних даних на вантаж.

Effective remedy and access to free legal assistance in appeal procedures. - Ефективний засіб правового захисту та доступ до безкоштовної правової допомоги у процедурах подання та розгляду апеляції.

The US Department of Transportation is examining the application ... to obtain a foreign air carrier permit under the EU-US Agreement.

Міністерство транспорту США розглядає заяву ... про отримання дозволу на здійснення зовнішніх авіаперевезень відповідно до Угоди між ЄС та США.

Each batch of documents and the accompanying cover note shall bear a serial number.

Кожен пакет документів та супровідне тимчасове свідоцтво про страхування повинні мати серійний номер.

У ході аналізу було виявлено, що описовий переклад використовується при передачі багатокомпонентних терміносполучень, що мають складні синтаксичні зв'язки.

Таким чином, при перекладі англомовних простих термінів та термінів-словосполучень митної служби найчастіше використовуються такі прийоми, як пошук лексичного еквіваленту, калькування, трансформації перестановки, додавання та експлікації. Для досягнення адекватного та повноцінного перекладу часто є необхідність поєднувати ці прийоми.

2.2 Передача похідних термінів та скорочень англомовної термінології митної служби українською мовою

Аналіз фактичного матеріалу показав, що при укладанні митних документів одне з головних місць відводиться використанню різноманітних скорочень. У реченні скорочення мають різні синтаксичні функції, а їх морфологічне оформлення відбувається згідно до граматичних правил англійської мови. Тому, насиченість митних документів абрєвіатурами та скороченнями вимагає ретельного дослідження способу їх відтворення українською мовою.

Для правильного вибору способу перекладу англомовних термінів-скорочень митної служби необхідно виділити головні їх способи творення:

1. Ініціальні абрєвіатури, які утворюються з перших літер або термінів-словосполучень митної служби або із елементів складних термінів.
2. Усічення, при якому кінцевий термін має у своєму складі тільки певні частини або тільки одну частину терміну-оригіналу.
3. Ініціально-звукові скорочення (абрєвіатури), форма яких співпадає повністю або частково з графічною/звуковою формою мови.

4. Гібридні аббревіатури, особливість яких – це поєднання усіченого та цілого термінів.

У ході дослідження була виявлена тенденція до буквених скорочень як вузькоспеціальних (митних) термінів, так й термінів із суміжних галузей (економіки, права, транспортних відносин). Розглянемо приклади:

ACAS – Air Cargo Advance Screening – попередня перевірка авіап перевезень

CBP – Customs and Border Protection – митна та прикордонна служба

CSI – Container Security Initiative – Ініціатива із забезпечення безпеки контейнерів [US Customs]

As part of the ACAS program, participating carriers submit a subset of required pre-arrival air cargo data to CBP at the earliest point practicable ...

В рамках програми ППА перевізники-учасники подають до МПС добірку необхідних даних про авіап перевезення перед прибуттям у найкоротші строки [US Customs].

Ці аббревіатури представляють ініціальний спосіб утворення за першими літерами слів, що утворюють даний термін. Обидва терміни передаються за допомогою еквівалентного перекладу – української аббревіатури-відповідника.

CSI proposes a security regime to ensure all containers that pose a potential risk for terrorism are identified and inspected at foreign ports before they are placed on vessels [Handbook].

Ініціатива із забезпечення безпеки контейнерів (ІЗБК) пропонує режим безпеки, щоб гарантувати, що всі контейнери, що представляють потенційний ризик тероризму, будуть ідентифіковані та перевірені в іноземних портах до їх завантаження на судна [US Customs].

Абревіатура утворена ініціальним способом, як й дві попередні. Проте, при перекладі необхідно повністю перекласти всі компоненти, а тільки потім надати скорочений варіант українською мовою у дужках. Це пояснюється тим, що в українській мові не існує офіційного скорочення, а сама аббревіатура CSI використовується в українській мові для позначення американського детективного серіалу «CSI – місце злочину».

Дуже часто скороченню у митних документах підлягають назви офіційних органів та документів. Наприклад:

IPEA – International Preliminary Examination Authority – Орган міжнародної попередньої експертизи.

*The applicant generally has the right to receive at least one written opinion ...unless the **IPEA** considers that all of the following criteria are fulfilled.*

*Заявник, як правило, має право отримати принаймні один письмовий висновок ... при умові, що **Орган міжнародної попередньої експертизи** вважає, що всі критерії, що наведені нижче, виконані.*

При перекладі використовується повна назва органу (метод калькування), тому що для українських фахівців скорочення не є загальноприйнятим. Для економії часу у подальшому у текстах використовується українське скорочення (ОМПЕ), але тільки як контекстуальний еквівалент.

TEN-T – Trans-European Transport Network – ЄТМ – Європейська транспортна мережа.

*On 29 May 2013, an agreement was reached between Parliament and the Irish Presidency on the **TEN-T** guidelines.*

*29 травня 2013 року між парламентом та президентом Ірландії було досягнуто угоди щодо керівних принципів **ЄТМ**.*

При передачі українською мовою використовується офіційне скорочення, що прийняте в Україні – ЄТМ (по першим літерам слів, що входять до складу терміну).

Також, при перекладі англomовних термінів-аббревіатур митної служби широко використовується прийом утворення нового українського скорочення на базі перекладу у відповідності до правил української аббревіації:

*They regard their **FTAA** commitments as a complement and integral component of domestic economic policies designed to spur competition in their markets...*

Вони розглядають свої зобов'язання щодо **AЗВТ** як доповнення та невід'ємний компонент внутрішньої економічної політики, спрямованої на стимулювання конкуренції на їхніх ринках...

FTAA – Free Trade Area of the Americas – Американська зона вільної торгівлі – АЗВТ

The product coverage under NAMA includes marine products, chemicals, rubber products, wood products, textiles and clothing, leather, ceramics, glassware, engineering products, electronics, automobiles, instruments, sports goods and toys.

Продукти ДРНП охоплюють морську продукцію, хімічні речовини, гумові вироби, вироби з дерева, текстиль та одяг, шкіру, кераміку, вироби зі скла, інженерні вироби, електроніку, автомобілі, інструменти, спортивні товари та іграшки.

NAMA – non-agricultural market access [GCTA] – доступ на ринки несільськогосподарської продукції – ДРНП

Through PCS, Portbase offers over 40 different services for all the links in the logistics chain.

Через СІВП Портбейз пропонує понад 40 різних послуг для всіх ланок логістичного ланцюга.

PCS – Port Community System – Система інформаційної взаємодії у порту (СІВП)

The Regulation concerning the RID forms Appendix C to COTIF, and has an annex.

Положення про МПНВ формує Додаток С до КОТІФ і має доповнення.

RID – Rules for International Carriage of Dangerous Goods by Rail – Правила міжнародного перевезення небезпечних вантажів залізничними шляхами (МПНВ).

Крім цього, були виявлені приклади використання описового перекладу під час передачі термінів-аббревіатур митної служби. Наприклад:

LCL – less than container load – незначне відправлення (невеликих розмірів), що є недостатнім для повного завантаження контейнеру

With LCL, many small shipments are consolidated in one container (and not all of those shipments will be yours).

При LCL, незначним відправленням, що є недостатнім для повного завантаження контейнеру, багато дрібних відправок об'єднуються в один контейнер (і не всі ці відправлення будуть вашими).

CWO – cash with order – готівковий розрахунок при видачі замовлення

CWO purchases are generally made «as-is», and there is no ability to return the product or receive a refund.

Покупки, що передбачають готівковий розрахунок при видачі замовлення, як правило, створюються «як є», і немає можливості повернути продукт або отримати відшкодування.

GCR – general cargo rates – ставка фрахту на перевезення генеральних вантажів.

GCR apply to the carriage of commodities that have not been allocated a specific commodity rate or commodity classification rate [TCU].

Ставка фрахту на перевезення генеральних вантажів поширюється на перевезення товарів, яким не присвоєна певна товарна ставка або ставка класифікації товарів.

Крім зазначених моделей перекладу при аналізі митних документів були виявлені випадки використання транскрибування (транслітерації та транскрипції). Здебільшого ця перекладацька трансформація використовується при передачі термінів із суміжних галузей. Наприклад:

3PL – third party logistics – логістика третьої сторони (3PL).

FAS – Free Alongside Ship – Франко вздовж борту судна – FAS.

FOB – Free on Board – Франко борт – FOB.

Ці англійські скорочення стали офіційними термінами в митних колах України.

При перекладі англомовних похідних термінів необхідно звертати увагу на їх структуру. Як вже зазначалося раніше, для них характерним є домінування суфіксальних та префіксально-суфіксальних структур [Ohly

2001, с. 30]. Суфікси вказують на ту частину мови, до якої належить одиниця перекладу, ідентифікуючи ту частину мови, яку необхідно отримати при перекладі українською. Так, іменники утворені від дієслів за допомогою суфіксів *-ment* та *-ity* перекладаються за допомогою пошуку еквіваленту на мові перекладу, який також у більшості випадків виражений абстрактним іменником. Наприклад:

shipment – відвантаження;

consignment – коносамент / вантаж;

assessment – обчислення;

treatment – режим;

capacity – потужність;

validity – строк дії;

conformity – відповідність;

uniformity – уніфікація.

*Appropriate treatment of the **consignment** if the EU country's official authority considers that it will eliminate the risk of spreading harmful organisms.*

*Відповідне поводження з **вантажем** у разі, якщо Офіційний орган країни ЄС вважає, що це усуне ризик розповсюдження шкідливих організмів.*

*... This body may suspend preference on subsequently imported identical goods until the importer has adequately substantiated **conformity** with Article 28 [TCU].*

*Цей орган може призупинити надання преференції щодо ідентичних товарів, послідовно імпортуємих, доки імпортер належним чином не підтвердить **відповідність** до Статті 28.*

Також, терміни-деривати можуть передаватися за допомогою транслітерації та транскрибування:

*The minimum level of coverage for **deposits** will be increased within one year from €20,000 to €100,000, and initially to €50,000 for the intervening period [TCU].*

*Мінімальний рівень покриття **депозитів** буде збільшено протягом одного року з 20 000 євро до 100 000 євро, а спочатку до 50 000 євро протягом проміжного періоду.*

Термін «deposit» передається українською за допомогою транслітерації. Так само, як й в наступних прикладах терміни «declarant» та «forwarder» [MWD].

*Alternatively, the goods may be abandoned to the State by the holder of the goods or the **declarant**, with prior permission of the customs authorities [TCU].*

*Як альтернатива, власник товару або **декларант** може залишити товар державі з попереднього дозволу митних органів.*

*Domestic or international exchange of goods generally involves three subjects: the shipper, the **forwarder** and the transporter. – Внутрішній або міжнародний обмін товарами зазвичай включає три предмети: вантажовідправника, форвардера та перевізника.*

У випадку із терміном «forwarder», в українській мові існує його еквівалент – «експедитор». Проте у митній справі частіше використовується його транслітерований варіант «форвардер».

*U.S. **residents** importing a new or used car should consult the Department of Motor Vehicles (DMV) in their state of residence about temporary license plates [TCU].*

***Резиденти США**, які возять новий або вживаний автомобіль, повинні проконсультуватися з Департаментом автомобільного транспорту у штаті їхнього проживання щодо видачі тимчасових номерних знаків.*

Крім цього, у ході аналізу були виявлені випадки експлікації (описового перекладу), у ході якої перекладач пояснював термін, додаючи конкретних даних. Наприклад:

intermodality – інтермодальні перевезення;

post-audit – результати перевірки;

non-discrimination – відсутність дискримінації;

tolling – стягування мита;

groupage – комплектація дрібних відправлень у збірні відправлення;

notification – офіційне сповіщення;

manifest – список товарів на судні;

consolidator – експедитор, що організовує збірні відправлення.

Таким чином, абрєвіатури та скорочення англомовних термінів митної служби не виступають у ролі засобів утворення нових термінів, а слугують способами трансформації тих термінологічних словосполучень, що вже існують. При перекладі широко використовується дослівний переклад нескороченої форми, описовий переклад або експлікація, підбір еквіваленту українською мовою, транскрипція та транслітерація. Шляхи перекладу похідних термінів не мають унікальних особливостей й включають переклад за допомогою підбору еквіваленту; описового перекладу; й транскодування.

2.3 Передача полісемантичних та безеквівалентних англомовних термінів митної служби українською мовою

Хоча такі явища як синонімія, омонімі та полісемія вважаються небажаними серед термінологічної лексики, у випадку з англомовною термінологією митної справи була виявлена низка полісемантичних термінів, що пояснюється міждисциплінарним характером останньої.

Дослідження термінологічної лексики підтверджують твердження стосовного того, що будь-який термін функціонує і знаходить свій розвиток в мові так само як й загальноживане слово, що проявляється в зміні, звуженні, розширенні його значення; появі нових значень тощо [Picton 2014, с. 171]. Проте ми дотримуємося точки зору, що однозначність терміну при певних мовних ситуаціях залишається його основною вимогою.

Так, полісемія або багатозначність виникає, коли англомовний термін митної справи має різні значення, а вони, в свою чергу, передаються різними українськими еквівалентами. Також, можливий протилежний варіант, коли одному англомовному терміну відповідає декілька різних термінів на українській мові. При полісемії всі значення терміну групуються у межах

одного терміну (головного), таким чином його семантична єдність залишається цілою.

Однією з передумов появи багатозначності серед термінологічної лексики є широка семантика. Полісемія не є характерною рисою термінів, що виникли в межах певної терміносистеми для позначення спеціального поняття у відповідній науково-професійній області, функціонують та не отримують інших значень через те, що не проникають у загальноповсякденну мову.

У ході дослідження англійської термінології митної служби було виявлено, що їй властива міжгалузєва й зовнішня полісемія. Під міжгалузєвою полісемією ми розуміємо використання певного терміну у різних термінологічних системах, а під зовнішньою – використання його у загальній мові – процес термінологізації загальноповсякдених лексичних одиниць.

У роботі головна увага приділяється передачі полісемантичних термінів, що використовуються як в різних галузях, так й у межах митної системи.

Так, значна кількість простих термінів спочатку функціонували як загальноповсякденне або мають значення, що було сформовано на основі загальноповсякдених. Спеціальне значення терміну в будь-якій термінологічній системі спочатку корелює з вже існуючим загальноповсякденим значенням лексичної одиниці, в якому вона вживається в інших галузях:

bond – зв'язок, облігація; *document* – документ, текст, свідоцтво; *risk* – ризик, небезпека; *value* – вартість, цінність [MD].

Розглянемо як приклад багатозначний термін митної служби *duty*, якому при перекладі митних документів відповідають декілька українських еквівалентів:

1) службовий обов'язок; 2) митний збір; 3) обов'язок; 4) режим завантаження чи роботи. Наприклад:

The customs duties are generally calculated according to the gross weight (including packaging), and are often less than CHF 1 per kilo [TCU].

Митні збори, як правило, розраховуються відповідно до ваги бруutto (включаючи упаковку) і часто становлять менше 1 швейцарський франк за кілограм.

*The disadvantages of these systems are that **official duties** are to be performed by a great number of customs officers.*

*Недоліками цих систем є те, що **службові обов'язки** має виконувати велика кількість митників.*

Значення, в яких функціонує англomовний термін митної служби, можуть належати різноманітним галузям економіки, фінансів, права або логістиці. Одним з таких термінів, що широко використовується при укладанні митної документації, є *declaration*, що має наступні значення: 1) заява; 2) опис; 3) об'ява; 4) декларація [GCTA].

*We, the signatories to **this Declaration**, will encourage our respective members to implement a Just Culture on the basis of the following key principles referred to in this **Declaration** [TCU].*

*Ми, ти, хто підписав, цю **Заяву**, будемо заохочувати наших відповідних членів впроваджувати культуру справедливості на основі наступних ключових принципів, зазначених у цій **Заяві**.*

Речення виписано із офіційного документу Європейського Союзу й відноситься до митного документообігу, тому підібраний еквівалент – заява.

*The list of communes for which the **declaration of arrival** or departure can be made online can be found in our explanatory information page [TCU].*

*Список комун, яким можна зробити **повідомлення про прибуття** чи відправлення онлайн, можна знайти на нашій інформаційній сторінці.*

Речення взято із розділу *New online service for the declaration of arrival in a commune* митної служби, з чого стає зрозумілим, що значення терміну *declaration of arrival* відноситься саме до підрозділу Прибуття/Відправлення у митній справі, тому й перекладається відповідним еквівалентом української мови – «повідомлення про прибуття».

*Declare all articles on this **declaration form** and show the value in U.S. dollars [TCU].*

*Задекларуйте усі предмети в цій **формі Декларації** та зазначте вартість у доларах США.*

Так, у першому значенні термін виражає поняття документообігу (економічно-правова галузь); у останніх двох значеннях він виступає як митний термін. Проте всі значення, що виділяються, актуалізуються в текстах митного спрямування. Прослідити специфіку використання терміну в кожному значенні (і надати варіанти його перекладу) дозволяє контекст.

Лексична безеквівалентність виникає при умові, що лексична одиниця вихідної мови позначає явище, яке є відомим для носіїв, та яке вже увійшло у лексичну систему вихідної мови, але майже не відоме або повністю не знайоме для адресатів, но мову яких відбувається переклад текстового матеріалу. А це означає, що воно не має аналогів у лексичній системі мови перекладу [Латышев 2003, с. 128].

Безеквівалентні англомовні терміни митної справи складають незначну, але досить вимогу частку у митних документах. До безеквівалентної термінології відносимо два різновиди англомовних термінів митної справи:

1. Терміни, що називають явища, відсутні в українській митній справі:

single administrative document (SAD) – Єдиний адміністративний документ;

regional application certificate – сертифікат відповідності вимогам технічного регламенту ЄАЕС та інші

2. Терміни, що іменують явища, які ще не сформували окрему категорію в понятійному апараті певної сфери:

goods declaration for home use – декларація на товари, що розміщені під митну процедуру випуску для внутрішнього споживання;

export declaration – декларація на товари, що вивозяться з митної території та інші.

При перекладі безеквівалентної лексики митної справи використовуються:

1. Калькування, при якому часто використовують граматичні трансформації:

binding tariff information – обов'язкова тарифна інформація (заміна іменника *tariff* на прикметник *тарифний*);

Entry Summary Declaration – загальна декларація прибуття (перестановка компонентів терміносполучення);

Freight bill – фрахтовий рахунок.

*As of 1 October 2019, all processes related to **Binding Tariff Information** are electronic and economic operators have to introduce all new applications electronically [USCBP].*

*Станом на 1 жовтня 2019 року всі процеси, пов'язані з **обов'язковою тарифною інформацією**, є електронними, і економічні оператори мають впроваджувати всі нові заяви в електронному вигляді*

*One of the measures affecting all modes of transport was the introduction of **the Entry Summary Declaration (ENS)** by regulations 648/2005 and 1875/2006.*

*Одним із заходів, що впливають на всі види транспорту, стало введення **Загальної декларації прибуття (ENS)** нормативними актами 648/2005 та 1875/2006.*

До безеквівалентної термінологічної лексики також відносимо термін *regional application certificate*, який означає «*a certificate drawn up in accordance with the rules laid down by an authority, which certifies that the goods qualify for a designation specific to the given region*» [OED]. При перекладі використовується прийом калькування – *сертифікат регіонального найменування*. Також у ході дослідження були виявлені такі варіанти перекладу:

«сертифікат відповідності вимогам технічного регламенту» або «норми сертифікації та регіональні стандарти».

2. Описовий переклад. Використовується, коли в українській митній практиці не існує відповідного поняття. Описовий переклад дозволяє передати

значення терміну достатньо точний, але багатокomпонентна словосполука ускладнює синтаксичну структуру відповідної пропозиції текст. Наприклад:

export declaration – *декларування товару під час розміщення під митну процедуру експорту.*

*The customs office to which the goods and the export declaration have been presented releases the goods and transmits the particulars of the **export declaration** to the declared customs office of exit [USCBP].*

*Митниця, до якої були пред'явлені товари та експортна декларація, відпускає товар і передає відомості про **декларування товару під час розміщення під митну процедуру експорту** декларованій митниці виїзду.*

Exit Summary Declaration (EXS) – відправка товарів із митної території (країн Союзу).

Термін функціонує у межах митної справи Європейського Союзу й виник саме у її межах. У митній справі України не існує поняття, яке воно позначає. Тому при перекладі необхідно щонайближче передати його сутність та наблизити до понять української митної служби.

*An **EXS declaration** is required when an empty container is being returned under a transport contract to the shipper and goods have remained in temporary storage for more than 14 days.*

Декларація на відправку товарів із митної території потрібна, якщо порожній контейнер повертається вантажовідправнику за договором на транспортування або товари залишалися на тимчасовому зберіганні більше 14 днів.

3. Переклад за допомогою аналога, коли у мові перекладу використовують не реалію мови оригіналу, а власну, яка хоча й не повністю, але дуже близько розкриває значення оригінального терміну:

bill of parcels – *пакувальний лист;*

Integrity – *протидія корупції / принципи протидії корупції;*

customs risk management – *керування ризиком;*

regional application certificate – норми сертифікації / регіональні стандарти.

*External stakeholders provide valuable information for **Customs risk management** as well [USCBP].*

*Зовнішні зацікавлені сторони також надають цінну інформацію для **керування ризиком**.*

***Integrity** in Customs was initially placed on the WCO Agenda in the late 1980s to address the problem of corruption in public service and more specifically in Customs.*

*Спочатку **проти́дія корупції** на митниці була внесена до Порядку денного Всесвітньої торгової організації наприкінці 1980 -х років для вирішення проблеми корупції на державній службі та, зокрема, на митниці.*

Single authorization for simplified procedures (SASP) – в митній справі України відсутній еквівалент цього терміну, тому потрібно уважно дослідити контекст використання та його значення:

allows economic operators to use the local clearance procedure or the simplified declaration procedure in the Member State where he is established in order to perform the customs formalities relating to his imports/exports wherever they occur in the Community [TCU].

*Виходячи із визначення, для перекладу будемо використовувати аналог, який має близьке значення у вітчизняному митному законодавстві – **спрощений порядок митних процедур**.*

Single Authorisations for Simplified Procedures (SASP) will continue under the Community Customs Code (Reg. 2913/92) arrangements for export procedures: until the Automated Export System is introduced [USCBP].

***Спрощений порядок митних процедур** продовжуватиметься відповідно до умов Митного кодексу Співтовариства (Реєстрація 2913/92) для експортних процедур: до запровадження автоматизованої системи експорту.*

Пошуки необхідного терміну відбуваються декількома шляхами: запозиченням, утворенням нового терміну на мові перекладу; приблизним перекладом або переклад за допомогою аналога. Відсутність точних та постійних лексичних відповідників термінів ускладнює процес перекладу, але не робить його неможливим. Для вирішення цієї проблеми часто використовують описовий переклад.

Таким чином, головною причиною безеквівалентності англомовних термінів митної справи є різниця в реаліях цього виду діяльності, яка, в свою чергу, призводить до відсутності певних понять у мові перекладу, а при перекладі використовуються підбір українського еквіваленту, аналогу, описовий переклад або калькування. Крім цього, міжмовне зіставлення терміносистем дозволяє виявити, які саме мовні одиниці можуть бути використані для забезпечення еквівалентності перекладу/передачі англомовних безеквівалентних термінів митної служби, враховуючи ресурсний банк загальноповсякденної і спеціальної лексики.

ВИСНОВКИ

Професійна діяльність не можлива без безпосереднього спілкування людей, зайнятих у ній. Засобом цього спілкування та обміну думками, що сприяє розвитку тих чи інших професійних галузей є єдина національна мова з її граматичною будовою, основним словниковим фондом та спеціальною, фаховою лексикою.

У ході роботи було розглянуто проблеми та специфіку утворення англomовних термінів митної служби, які є окремим прошарком мови і мають особливе призначення. У роботі під терміном розуміється спеціальне слово/словосполучення, що прийняте в професійній діяльності, й використовується при певних умовах, та якому притаманні точність, однозначність, систематичність, незалежність від контексту та стилістична нейтральність. При цьому термін має відповідати правилам та нормам конкретної мови.

За допомогою термінів в кожній галузі знання, науки, техніки формуються свої системи, які, в першу чергу, взаємодіють з понятійними кореляціями професійного знання, що прагнуть виразити ці знання за допомогою мовних засобів. Терміни семантично пов'язані між собою, несуть однакове змістовне навантаження та слугують засобом повідомлення й доведення до відома адресата певної інформації. Під митною термінологією у роботі розуміється сукупність професійних термінів, що використовуються, як у правових документах, регулюючих порядок управління митною справою, так й при практичній реалізації митних правових актів.

Англomовна терміносистема митної служби складається із чотирьох головних блоків термінів, які відносяться до: - митних товарно-транспортних відносин; - митного оформлення; - митного документообігу та митно-тарифного регулювання; - митного контролю, правил та норм.

При утворенні термінологічної лексики, виділяють різноманітні структурні моделі. При цьому для неї характерні ті ж самі словотвірні типи, що й для загальнонавчальної лексики: прості терміни, деривативні (похідні слова, що різняться за способом творення: префіксальні, суфіксальні, суфіксально-префіксальні), складні терміни, терміни-словосполучення та аббревіатури.

Проаналізувавши терміносистему митної служби, були зроблені висновки, що більшість термінів цієї галузі виникли шляхом об'єднання слів у словосполучення, кількість яких дорівнює 60 % від загальної кількості. До наступної групи відносяться терміни-аббревіатури – 17 %. Далі корпус англійської термінології митної служби розподілився наступним чином: похідні терміни, які виникли суфіксальним та префіксально-суфіксальним способом – 14 %; складні – 5 %; прості – 4 %.

Наступним кроком у дослідженні цієї теми став розгляд теоретичних основ перекладу та перекладу митних документів як окремого виду перекладу. Так, мова митної служби – це мова, що використовується з метою професійної комунікації, у межах митної політики певної країни.

В науці під поняттям переклад розуміється об'єкт вторинної комунікативної діяльності, яка полягає у варіативному перекодуванні тексту однієї мови на текст іншої мови, що здійснюється перекладачем з метою створення комунікативно рівноцінного тексту. Під митним перекладом розуміється переклад текстів, що відносяться до митної галузі та використовуються для обміну інформацією між суб'єктами митної служби.

Специфіка перекладу митних документів зумовлена типологією митних текстів, а також особливостями професійної комунікації у митній сфері. При перекладі текстів митного спрямування важливо мати економічні, юридичні та знання у галузі транспортних відносин, у межах яких й відбувається переклад. Необхідними також є знання у області термінології, яка функціонує у певних ситуаціях при здійсненні митної служби.

При перекладі англомовних термінів митної служби широко використовуються перекладацькі трансформації, серед яких виділяємо: транскодування; конкретизація; калькування; перестановки; описовий переклад. Найбільш складними для перекладу є полісемантичні та безеквівалентні терміни.

Розглядаючи прості терміни, при аналізі були виокремлені такі способу перекладу, як переклад за допомогою лексичного еквіваленту; транскрибування та транслітерація; конкретизація. При перекладі атрибутивних терміносполучень використовуються: калькування (зберігається структура оригіналу); транспозиція; описовий переклад; додавання; - заміна граматичних категорій. Аббревіатури та скорочення митних термінів виступають не як засоби утворення нових термінів. Вони є підґрунтям для трансформації існуючих термінологічних одиниць. При їх перекладі широко використовуються такі способи: калькування; описовий переклад; пошук українського еквіваленту; дослівний переклад нескороченої форми. Похідні терміни митної служби передаються за допомогою: транскодування; описового перекладу; підбору еквіваленту.

Для правильної передачі полісемантичних термінів необхідно уважно проаналізувати контекст, в якому вони використовуються. При перекладі безеквівалентної термінології використовують: калькування; граматичні трансформації; описовий переклад; переклад за допомогою аналогу.

Таким чином, при роботі с текстами митної служби, необхідно мати базові знання не тільки цієї галузі, але й суміжних з нею, які стали її невід'ємною частиною й, тим самим, ускладнили процес передачі термінології митної служби, яка має свої функціональні особливості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ТЕОРЕТИЧНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бархударов Л. С. Язык и перевод. Вопросы общей и частной теории перевода. Москва : ЛКИ, 2008. 240 с.
2. Винокур Г. О. О некоторых явлениях в русской технической терминологии. Москва : Московский Лицей, 1994. С. 218–284.
3. Гаврилина И. С. Моделирование и когнитивные основания терминосистемы профилактической токсикологии в современном английском языке : автореф. дисс. ... канд. филол. наук. Москва, 1998. 24 с.
4. Гак В. Г. Введение во французскую филологию. М.: Просвещение, 1986. 184 с.
5. Глушко М. М. Теория и практика английской научной речи. Москва : МГУ, 1987. 239 с.
6. Головин Б. Н. Термин и слово. Горький : ГГУ, 1980. С. 9–12.
7. Городенська К. Г. Дери́вація синтаксичних одиниць. Київ : Наук. думка, 1991. 192 с.
8. Гринёв-Гриневич С. В. О терминологических аспектах научно-технического перевода // *Вестник Московского государственного областного университета*. Серия: Лингвистика, Москва 2011. № 6. С. 74-78.
9. Д’яков А. С. Основи термінотворення: Семантичні та соціолінгвістичні аспекти. Київ : Вид. Дім “КМ Academia”, 2000. 218 с.
10. Даниленко В. П. Общее языкознание и история языкознания. Курс лекций. Москва : Наука, 2017. 288 с.
11. Дудка А. А. Класифікації англійських юридичних термінів та прийоми їх перекладу на українську мову. *Вісник ЛНУ ім. Тараса Шевченка*. Київ, 2009. № 12 (175). С. 9-15.
12. Жустрин Г. К. Краткий курс перевода научно-технической литературы с английского языка на русский : пособие для начинающих переводчиков. Москва : Академия, 2006. 112 с.

13. Иванов В. В. Лингвистика третьего тысячелетия. Москва : ЯСК, 2004. 177 с.
14. Казакова Т. А. Художественный перевод. Санкт-Петербургский институт внешнеэкономических связей, экономики и права. Санкт-Петербург, 2002. 113 с.
15. Карабан В. І. Переклад англійської технічної літератури. Вінниця : Нова книга, 2004. 574 с.
16. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми: навчальний посібник. Вінниця : Нова книга, 2018. 656 с.
17. Квитко И. Термин в научном документе. Львов : Высшая школа, 1976. 127 с.
18. Кияк Т. Р. Нормалізація термінології : стан, проблеми, перспективи. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки*. Луцьк: РВВ “Вежа” ВНУ ім. Лесі Українки, 2008. № 4. С. 181–185.
19. Коваленко А. Я. Загальний курс науково-технічного перекладу: Учбовий посібник. Київ : Видавництво Карпюка, 2001. 290 с.
20. Кожина М. Н. Стилистика русского языка. Москва, 2003. С. 175–181.
21. Комиссаров В. Н. Теория перевода (лингвистические аспекты). М.: Высшая школа, 1990. 253 с.
22. Косаревська Т. А. Рекламний текст як фрагмент дискурсу та одиниця комунікації (Аксіологічний аспект тексту). Київ : Вид. центр КНЛУ, 2003. С. 234 – 237.
23. Кузьмин Н. П. Нормативная и ненормативная специальная лексика. Проблемы и методы нормализации лексики. *Лингвистические проблемы научно-технической терминологии*. Москва : Наука, 1970. С. 68-81.
24. Левитан К. М. Юридический перевод. Основы теории и практики. М.: «Проспект», 2011. 352 с.
25. Лейчик В. М. Терминоведение: предмет, методы, структура. Москва : КомКнига, 2006. 382 с.

26. Лемов А. И. Система, структура и функционирование научного термина (на материале русской лингвистической терминологии): автореф. дис. ... д-ра филол. наук : спец. 10.02.01. Нижний Новгород, 2000. 32 с.
27. Лотте Д. С. Упорядочение технической терминологии. Москва : Наука, 1994. 119 с.
28. Мацюк Г. П. Теоретична модель опису поняття «кодіфікація». *Мовознавство: науково-теоретичний журнал*. Київ : 2003. № 4. С. 48–56.
29. Мешков О. Д. Семантические аспекты словосложения английского языка. Москва : Наука, 1986. 208 с.
30. Миньяр-Белоручев Р.К. Общая теория перевода и устный перевод. Москва : Воениздат., 1994. С. 29-128.
31. Михайленко Т. Д. Терминосистема как основной компонент отраслевого подъязыка. *Вестник Российской таможенной академии*. № 3. Москва, 2013. С. 105-108
32. Михайлов А. В. Терминологические исследования А. Ф. Лосева и историзация нашего знания. *Обратный перевод. Русская и западно-европейская культура : проблема взаимосвязей*. Москва, 2000. С. 485-498.
33. Никитин М. В. К разработке концептуального аппарата когнитивной семантики. *Сб. науч. трудов Studia Linguistica* б 2008. № 17: Язык и текст в проблемном поле гуманитарных наук. Москва. С. 19 – 27.
34. Нікітіна Ф. О. Семантичні та словотворчі проблеми сучасної термінології. К.: Видавництво при Київському державному університеті, 1978. 32 с.
35. Прач В. И. Семантическая структура английских общеупотребительных слов и процессы их терминологизации (на материалах лексики по лесотехническим специальностям) : дис. ...канд. филол. наук : 10.02.04. Львов, 1990. 211 с.
36. Ребрушкина И. А. Ориентирующие свойства терминов в аспекте происхождения (на материале лингвистической терминологии). *Вестник ВГУ*.

Серия: лингвистика и межкультурная коммуникация. Мордовский государственный университет имени Н. П. Огарёва. Мордовия, 2013. С. 27-31.

37. Реформатский А. А. Мысли о терминологии. *Современные проблемы русской терминологии.* Москва : Наука, 1986. С. 163–198.

38. Саенко А. Н. Характерные особенности подязыков специальности (на материале немецкого языка). *Культура народов Причерноморья.* Том 44. URL: www.crimea.edu/thu/magazine/culture (дата звернення: 18.09.2018)

39. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля, 2006. 716 с.

40. Сербиновская Н. В. Формирование и развитие терминологического поля «маркетинг» в русском языке : автореф. дисс. ... к. филол. наук. : Ростов-на-Дону: 2008. 25 с.

41. Солганик Г. Я. Стилистика текста. Москва : Флинта : Наука, 2006. 256 с.

42. Суперанская А. В. Общая терминология: Вопросы теории. Москва : УРСС, 2003. 246 с.

43. Суперанская А. В. Подольская, Н. В. Васильева, Н. В. Общая терминология: вопросы теории. Москва : Либроком, 2009. 248 с.

44. Табанкова В. Д. Логико-понятийный анализ терминологии и его прагматика URL: www.worldwidewords.org/. 2015

45. Татаринов В. А. История отечественного терминоведения. Классики терминоведения. Москва : Московский лицей, 1994. 407 с.

46. Федоров А. В. Основы общей теории перевода. Москва : Филология Три, 2003. 256 с.

47. Черноватий Л. М. Співвідношення способів перекладу англомовної термінології у сфері фінансів підприємства. *Наукові записки. Сер.: Філологічні науки.* Київ, 2019. Вип. 175. С. 662–667.

48. Чухно Т. В. Морфологічний словотвір у митній терміносистемі англійської мови. *Сучасна германістика: теорія і практика: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф.* Дніпропетровськ, ДНУ, 2012. С. 28–29

49. Швейцер А. Д. Теория перевода. Статус, проблемы, аспекты. Москва : Либроком, 2009. 216 с.
50. Шелов С. Д. Очерк теории терминологии: состав, понятийная организация, практические приложения. Москва : ПринтПро, 2018. 472 с.
51. Щукин А. Н. Методика преподавания русского языка как иностранного: Учебное пособие для вузов. Москва : Наука, 2003. С. 18-23.
52. Chukhno T. V. Etymological Background of Some Terms in the English Customs Sphere. *Теоретические и практические аспекты романо-германской филологии и методики преподавания иностранных языков: сб. научн. статей*. Гомель: УУЕ им. Ф. Скорины, 2015. С. 171–174.
53. Cobré M. T. Terminologie et linguistique: la théorie des portes. *Terminologies nouvelles*. Italy, 2000. P. 10–15.
54. Faber P., Marquez C., Vega M. Framing Terminology: A Processoriented Approach. *Meta: Translators' Journal*, 2005. Vol. 50 URL: <https://doi.org/10.7202/019916ar> (accessed: 12.06.2021).
55. Felber H. Terminology Manual : International Centre for Terminology. P.: UNESCO and Infoterm, 1984. 540 p.
56. Handbook of terminology / ed. Silvia Pavel and Diane Nolet. Ottawa: Public Works and Government Services Canada, 2001. 172 p.
57. Haviland W. A. Cultural Anthropology: the Human Challenge, 2004. 287 p.
58. Hay J. Shifting paradigms: gradient structure in morphology. *Trends in Cognitive sciences*. New Zealand, 2005. Vol. 9. Issue 7. P. 342 – 348.
59. Leitchik V. M. Some Basic Concepts of Terminology: Traditions and Innovations. *Journal of the International Institute for Terminology Research*. Moscow, 2003. Vol. 14. P. 86–101.
60. Ohly R. The Threat of Terminological Globalization. Neoterm World Specialized Terminology. *Journal of the International Federation of Terminology Banks*. Warszawa, 2001. No 39–40. P. 27–35.

61. Picton A. The Dynamics of Terminology in Short-term Diachrony: A Proposal for a Corpus-based Methodology to Observe Knowledge Evolution. *Dynamics and Terminology*. Switzerland, 2014. Vol. 16. P.159–182.

62. Sager J. S. Criteria for Measuring the Functional Efficiency of Term. *Infoterm*. Munich, 1981. Ser.6. P.194–217.

63. Temmerman R., Kerremans K. What will be considered a term? From static terminology description to dynamic terminology processing. *Proceedings of the LSP conference*. Belgium, 2005. P. 265–277.

СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

64. Бацевич Ф. С. Словник термінів міжкультурної комунікації. Київ : Довіра, 2007. 205 с.

65. Графова Л. Л., Палей С.М. Англо-русский таможенный словарь. Москва : Международная книга, 1997. 358 с.

66. Гринчишина Д. Короткий тлумачний словник української мови. Київ, 1999. 421 с.

67. Марузо Ж. Словарь лингвистических. Москва : УРСС, 2004. 436 с.

68. Ярцева В. Н. Лингвистический энциклопедический словарь. Москва : Большая российская энциклопедия, 2002. 458 с.

69. Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/> (accessed: 23.05.2021).

70. (GCTA) Glossary of Customs Terms and Abbreviations. URL: <https://skncustoms.com/pdfs/Glossary%20of%20Customs%20Terms%20and%20Abbreviations.pdf> (accessed: 12.07.2021).

71. (MD) Macmillan Dictionary. URL: <https://www.macmillandictionary.com/> (accessed : 09.08.2021).

72. (MWD) Merriam-Webster Dictionary. URL: <https://www.merriam-webster.com/> (accessed: 12.09.2021).

73. (OED) Online Etymology Dictionary URL: <http://www.etymologyonline.com> (accessed: 10.07.2021).

74. The Free Dictionary. URL: <https://www.thefreedictionary.com/Customs+Bonds> (accessed: 04.05.2021).

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

75. (USCBP) US Customs and Border Protection. URL: <https://www.cbp.gov/trade/priority-issues/revenue/bonds/bond-centralization-program> (accessed: 25.06.2021).

76. (TCU) Taxation and Customs Union. URL: https://ec.europa.eu/taxation_customs/index_en (accessed: 29.05.2021).

SUMMARY

The presented paper is dedicated to the analysis of such a topical problem as translation of specialized terminology based on the peculiarities of one of the most topical area. Nowadays customs terms has become a part of both professional and personal life. It is caused by the spread of international relations and cooperation between world countries.

English customs terminology continues its developing and formation processes. It has an impact on all spheres of our life. English customs terminological system includes four main parts referred to customs commodity and transports relations, customs clearance, customs document flow and customs tariff regulation, customs control, rules, and regulations.

English customs terms are presented by various structural models, the most numerous among which is terms-combinations (60%) and abbreviations (17%). English customs derivative terms (14%) are divided into those created with suffixes and those – with suffixes-prefixes. The least numerous groups are compound and simple terms.

When translating English terms of the customs service into Ukrainian, various translation transformations are widely used, among which we single out transcoding, concretization, calque, transposition, and descriptive translation. The most difficult for translation is polysemantic and non-equivalent customs terms. When working with polysemantic customs English terms, it is important to use background knowledge not only from the field under study, but also from related areas (legal, economic, transport-logical, and trade), which are closely related to customs. In addition, it is important to rely on the context in which the terms operate.

Key-words: *customs terms, structural models, polysemantic terms, non-equivalent terms, translation of customs terms, translation transformation*

Декларація

академічної доброчесності

здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ

Я, Фролов В., студент 2 курсу, форми навчання денної, факультету іноземної філології, спеціальність 035 філологія, адреса електронної пошти **valeraaaa1337@gmail.com**,

- підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «Англомовна термінологія митної служби та способи її перекладу українською мовою» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких

- заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;

- згоден/згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

Дата _____ Підпис _____ ПІБ (студент) _____

Дата _____ Підпис _____ ПІБ (науковий керівник) _____